

חיל החינוך והנוער

הקרב במעבר המיתלה

אוגוסט 2006
אלול תשס"ו

תוכן העניינים

הקדמה 2
הגורמים למערכת סיני - רקע כללי 4
לקראת מלחמה - הגורמים למערכת סיני 12
התכנית הצבאית 14
סיפור הקרב 19
סיכום 33
עיתורים בקרב 35

דיון ערכי: דילמות פיקודיות 37

מפת מהלכי מלחמת סיני | 41

הקדמה

מערך השיעור "הקרב במעבר המיתלה, מתאר קרב שהתרחש בשלביה הראשונים של "מערכת קדש". הקרב התחולל בין כוח צנחנים ישראלי ובין כוח חי"ר מצרי, שלכד אותו במעבר המיתלה, בחצי האי סיני. כוח הצנחנים נלחם בתנאים נחותים, על פני קרקע קשה לתנועה, בטווחי מגע קצרים תוך שהוא מתקשה לזהות את מיקומו של האויב. למרות נתונים אלה, גברו הצנחנים על המצרים בתוך 7 שעות לחימה, בקרב עקוב מדם אשר גבה 38 חללים ו-120 פצועים. בקרב הביאו הצנחנים לידי ביטוי רבים מערכי הלחימה, שאותם הנחילו לצבא כולו: דבקות במשימה, התנדבות וחילוץ נפגעים משדה הקרב תחת אש.

לאחר המלחמה התעוררה מחלוקת באשר לנחיצותו של קרב זה, השפעתו על המערכה בכללה, מהותו של האישור שניתן למח"ט להוציא סיור והאם חרג ממנו. אין בכוונתנו, במסגרת מערך זה, להיכנס למחלוקת זו.

מעל לכל מחלוקת עומדת לחימתם האמיצה של הצנחנים בקרב זה, על כל הגילויים שהיו בו, כדוגמה ומופת לכל לוחם בצה"ל, בכל עת.

יעדים לימודיים

באמצעות מערך שיעור זה יכירו המפקדים והחיילים את:

1. הגורמים המדיניים והצבאיים למלחמת סיני.
2. התכנית הצבאית המשותפת בין אנגליה צרפת וישראל.
3. תפקידה ומהלכה של חטיבה 202 במלחמת סיני.
4. סיפור הקרב של הכוח בקרב מעבר המיתלה.
5. ערכי הלחימה שבאו לידי ביטוי בלחימת הגדוד, כגון: דבקות במשימה, אומץ לב, מנהיגות. ע"י דיון שיעסוק בשיקולים השונים שעלו במהלך הקרב והשלכותיהם על התנהגות המפקדים והחיילים בקרב.

הרכב השיעור וחלוקת הזמנים

השיעור מורכב מארבעה פרקים:

1. רקע כללי (זמן העברה מוצע: 10 - 15 דקות)
2. רקע מידי (10 דקות)
3. סיפור הקרב (15 דקות)
4. דיון בנושא ערכי הלחימה (20 דקות)

עזרים מתודיים

לחברת מצורף תקליטור ובו מצגת שקופיות הממחישים את הרקע למלחמה ומהלך הקרב. בנוסף ניתן להוריד את המצגת באתר חיל החינוך והנוער

<http://www.idf/shamur/units/hinuch/arti.asp?id=4436>

מלחמת סיני: רקע כללי

ראשית שנות החמישים היו שנות התבססותה של המדינה שזה עתה קמה. גם במזרח התיכון התחוללו אירועים הן בעולם הערבי והן בהתמודדות הבין-גושית. אירועים אלה היוו את הרקע והולידו את הגורמים שהביאו למבצע "קדש".

ישראל

מדינת ישראל קמה במלחמה ובשנה הראשונה הוקדשו מאמציה לעמוד במלחמה זו ולסכל את האיום על קיומה. ישראל יצאה מנצחת במאבק זה ועם חתימת הסכמי שביתת הנשק נראה היה כי נפתח אופק לשלום וניתן להפנות את המאמץ לתחומים אחרים.

קליטת עליה

קליטת מאות אלפי העולים שהגיעו ארצה הייתה הבעיה המרכזית. העולים, ממזרח וממערב, היו מגוון של תרבויות, מנהגים ושפות. היה צריך לדאוג לכל אלה למגורים, תעסוקה, חינוך ולשלבם במרקם החיים של המדינה.

ביסוס כלכלי

לאחר המלחמה היה צורך לשקם את המשק והדבר נעשה ע"י פיתוח יוזמות בתעשייה, התיישבות חקלאית ומפעלי פיתוח לאומיים כמו ייבוש החולה ותכניות להזרמת מי הירדן לנגב. המימון למפעל כלכלי-חברתי ענק זה בא מהכנסות המגבית, מילווים וכספי הפיצויים מגרמניה.

ביסוס מעמד בינלאומי

ישראל זכתה להכרה מצד מרבית מדינות העולם ואף התקבלה כחברה באו"ם. ישראל ניסתה לשמור על אי-הזדהות עם אחד הגושים, אך בהדרגה נסחפה מערבה, עקב התרחקותה המכוונת של בריה"מ ממנה, אורח החיים המערבי והדמוקרטי של המדינה והסיוע שרק המערב היה יכול להושיט לה. ביטוי לתמיכת המערב ניתן בהצהרת שלושת המעצמות (ארה"ב, בריטניה וצרפת) משנת 1950, בה התחייבו להתנגד לכל שינוי של קווי שביתת הנשק בכוח ולדאוג שלא ייווצר חוסר איזון בחימוש.

אולם מעבר להצהרה זו לא זכתה ישראל לתמיכה ממשית, ולמעשה קיבלה תמיכה מדינית מוגבלת מהמערב ומתמיכה צבאית מוגבלת ביותר. עד שנרקמו היחסים ההדוקים עם צרפת בשנת 1956.

השגת שלום

ישראל חתמה על הסכמי שביתת הנשק מתוך הנחה שזהו צעד ראשון לקראת הסכמי שלום. אולם מדינות ערב לא ראו את ההסכמים באור זה וטענו להמשך מצב המלחמה (ראה בהמשך). ישראל ניסתה להגיע להסדר שלום באמצעות ועדת הפיוס של האו"ם, מוסדות האו"ם והמעצמות ואף הביעה נכונות לקלוט חלק מהפליטים ולבינאום המקומות הקדושים בירושלים. אולם נכונות זו נתקלה בסירוב ערבי פסקני, ולא נמצא הכוח המדיני שיחייב את מדינות ערב להיכנס למו"מ מעשי על הסדר שלום.

בעיות ביטחון

נראה היה שלאחר המלחמה יהיה נושא זה בסדר עדיפות נמוך יותר אך המציאות הראתה אחרת וישראל נאלצה להקדיש תשומת לב ומשאבים גדלים והולכים לבעיות הביטחון (ראה בהמשך).

מדינות ערב

התבוסה במלחמת העצמאות החריפה בעיות פנימיות בארצות ערב, חוללה זעזועים והעלתה יסודות קיצוניים. במצרים נרצח ראש הממשלה, נוקראשי פחה. בסוריה חולל הרמטכ"ל חוסני אל-זעים הפיכה ב-1949 הוא עצמו הודח באותה שנה ומאז תכפו ההפיכות הצבאיות בסוריה. עבדאללה מלך ירדן, שהגיע להסדר סודי עם ישראל שעשוי היה להביא לשלום, נרצח ביולי 1951. ב-23 ביולי 1952 תפסה את השלטון במצרים קבוצת "הקצינים החופשיים" בהנהגת גמאל עבד אל-נאצר שגירשה את המלך וכוונה רפובליקה שעבד אל-נאצר היה לנשיאה. עיראק, שהשתתפה במלחמה, לא חתמה כלל על הסכם שביתת נשק עם ישראל.

האיבה לישראל הייתה הגורם המאחד את העולם הערבי ומדינות ערב נקטו באמצעים שונים כדי לפגוע בה:

בתחום המדיני

מדינות ערב טענו, למרות הסכמי שביתת הנשק, להמשך מצב המלחמה עם ישראל וראו בהם מעין הפוגה זמנית. בתוצאות המלחמה ראו "סיבוב" ראשון לא מוצלח והתכוננו ל"סיבוב שני" בו יהפכו את הקערה על פיה וישמידו את ישראל. הן סרבו להכיר בישראל, לנהל מו"מ עימה ונקטו בכל הצעדים האפשריים כדי לבודד אותה מבחינה מדינית.

בתחום הכלכלי

מדינות ערב הכריזו חרם כלכלי על ישראל שנועד לבודדה מבחינה כלכלית, לחבל בקשריה עם חברות זרות ולמנוע השקעות בישראל. מצרים חסמה את המעבר בתעלת סואץ בפני אוניות נושאות דגל ישראל, תוך הפרה של הדין הבינלאומי והתעלמות מהחלטת מועצת הביטחון של האו"ם בנושא זה (ספטמבר 1951). בשנת 1953 הרחיבה מצרים את החרם גם על מטענים המיועדים לישראל שהובלו באוניות נושאות דגל זר תלונה ישראלית בנושא הורדה מסדר היום של מועצת הביטחון בכוח וטו סובייטי. בספטמבר 1954 שיגרה ישראל את הספינה "בת-גלים" לתעלת סואץ במגמה לאלץ את האו"ם לפעול בנושא חופש השייט בתעלה. הספינה

נעצרה ע"י המצרים ב-30 בחודש, הוחרמה וצוותה נעצר לאחר דיונים עקרים באו"ם שוחרר לבסוף הצוות ב-1.1.55.

בשנת 1953 חסמה מצרים את מיצרי טיראן למעבר ספינות ישראליות, גם זאת בניגוד לדין הבינלאומי, וכך נפגעו קשרי הסחר של ישראל עם אפריקה והמזרח. בספטמבר 1955 הורחב ההסגר גם למרחב האווירי שמעל המיצרים ובכך נחסם גם הנתיב האווירי לאפריקה.

סוריה ניסתה למנוע מפעלי פיתוח בישראל התנכלה למפעל יבוש החולה ולהטיית הירדן, למרות ערובות ישראליות שההטיה לא תפגע בסוריה.

בתחום הצבאי

מדינות ערב הפרו את הסכמי שביתת הנשק זמן לא רב לאחר החתימה עליהם. סוריה השתלטה על שטחים באזור המפורז שהיה בתחום ישראל (אל-חמה, מזרח הכנרת, תל חמרה) ומנעה גישה ישראלית אליהם. כוחות מצרים חדרו לאזור המפורז באזור ניצנה וכוחות ירדניים חסמו את הדרך לאילת בק"מ ה-78. נוסף לכך הפעילו את כוחותיהן הסדירים בתקריות גבול ועודדו פעולות הסתננות וטרור בתחום ישראל (ראה הרחבה להלן).

בנוסף לכך הגבירו את כוחן הצבאי והתכוננו ל"סיבוב" נוסף במלחמה. עסקת הנשק הצ'כית-מצרית, מספטמבר 1955, הפרה בבת אחת את מאזן החימוש לרעת ישראל.

המעצמות

המזרח התיכון שימש בתקופה זו זירה להתמודדות בין המעצמות במסגרת "המלחמה הקרה" הגלובלית, ואם כי ישראל לא הייתה גורם במאבק זה, היא הושפעה ממנו.

צרפת ובריטניה

לשתי מעצמות אלה היו אינטרסים עתיקי יומין במזה"ת. לשתייהן היה בעבר הקרוב מנדט באזור (צרפת בסוריה ובריטניה בא"י) ואינטרס בתעלת סואץ. לצרפת היו אינטרסים בסוריה, בלבנון ובצפון אפריקה, בשל כך הייתה קשורה לעולם הערבי ולא היה לה אינטרס משותף עם ישראל. אינטרס כזה החל להסתמן רק כאשר תמיכתו של נשיא מצרים במרד באלג'יר סיכנה את האינטרס הצרפתי ואז החלו להירקם הקשרים עם צרפת שהניבו תמיכה וסיוע ביטחוני.

לבריטניה היה יחס קר לישראל, תוצאת המאבק לסילוק המנדט הבריטי לפני הקמת המדינה והאינטרסים הממשיים במדינות ערב. היה לה אינטרס בתעלת סואץ ובסיסי צבא במרחבה ויחסים הדוקים עם ירדן ועיראק, להן הושיטה סיוע צבאי. בריטניה אף הצטרפה עם עיראק ל"ברית בגדד" במסגרת המדיניות לבלימת החדירה הסובייטית למזה"ת. בנסיבות אלה הייתה לישראל חשיבות מועטה בעיני הבריטים ותמיכה בה יכולה הייתה לפגוע באינטרסים שלה בארצות ערב. המחוות היחידות לישראל היו הצטרפות להצהרת שלושת המעצמות ומכירת מטוסי סילון מדגם "מטאור" לישראל.

ארה"ב

ארה"ב אמנם הזדרזה להכיר בישראל, הושיטה סיוע כלכלי והדגישה את ידידותה למדינה הצעירה. אולם לאחר היבחרו של אייזנהאור לנשיא גברו השיקולים הגלובליים, צומצמה

הדגשת הידידות, אם כי נמשך הסיוע הכלכלי. המדיניות האמריקנית קיבלה כיוון פרו-ערבי, תמכה ב"ליגה הערבית" וב"ברית בגדד" משיקולים של בלימת החדירה הסובייטית למרחב. העדפת הצד הערבי, שהיה לו משקל גדול יותר במדיניות, הביא להתרחקות מישראל, גינויים חריפים של פעולות התגמול שביצעה ואף להשעיית הסיוע הכלכלי כדי ללחוץ עליה לזנוח את תכנית הטיית הירדן (אוקטובר 1955).

בריה"מ

מדיניות בריה"מ הודרכה ע"י הרצון להרחיב את השפעתה בעולם ולערער את מעמד מעצמות המערב בכל מקום שבו ניתן הדבר. משיקול זה תמכה בריה"מ בהקמת מדינת ישראל, כדי לערער את מעמד בריטניה באזור אולם ישראל, שנטתה למערב, לא ענתה על ציפיותיה של בריה"מ והיא פנתה למדינות ערב. היא הקדישה מאמץ לקעקע את מערכת הבריתות של מעצמות המערב ולערער את מעמדן באזור. בן הברית הנוח היה נשיא מצרים, שניסה לתמרן בין המזרח למערב ובמסגרת מאמציו להגיע לעמדת מנהיגות בעולם הערבי, חתר תחת המשטרים הפרו-מערביים במדינות ערב.

בריה"מ הוסיטה לערבים תמיכה מדינית חד-משמעית והפעילה את זכות הוטו שלה במועצת הביטחון כדי להגן על האינטרסים שלהם. התמיכה המדינית התפתחה לסיוע צבאי, עם חתימת עסקת הנשק עם מצרים בספטמבר 1955.

האו"ם

האו"ם היה גורם פעיל באזור בתקופה זו, אלא שפעילותו לא הניבה תוצאות ממשיות. "ועדת הפיוס" שהוקמה ע"י האו"ם במטרה להביא להסדר בין ישראל לשכנותיה נקלעה למבוי סתום ולא השיגה התקדמות. פעילות משקיפי האו"ם לא היה בה כדי להביא לרגיעה בתקריות הגבול וגם מעורבותו האישית של המזכ"ל, דאג המרשלד וביקוריו באזור הניבו רק רגיעה זמנית. מועצת הביטחון נחסמה למעשה לדיון של ממש באירועים ע"י וטו סובייטי אוטומטי שתמך בערבים.

מתח בגבולות

קווי שביתת הנשק

הסכמי שביתת הנשק נועדו להחליף את המצב הלא יציב של הפוגה בהסדר יציב יותר של שביתת נשק, לסייע להחזרת החיים האזרחיים למסלולם ולהיות שלב ראשון בדרך להסדר שלום.

מכיוון שנועדו להיות זמניים לא עסקו בכל הבעיות וסעיפים מסוימים נוסחו במעורפל כדי להגיע להסכמה. הקווים נקבעו בחלקם לפי המצב הצבאי בשטח ובחלקם בהתאם לגבול הבינלאומי המנדטורי. כן נקבעו אזורים מפורזים בקטעים שונים (ניצנה, אזור ירושלים, הכנרת ואזור משמר הירדן ועוד).

ישראל מצאה עצמה עם קווים, שהפכו למעשה לגבול, באורך של כ-1,000 ק"מ. קו זה היה ארוך ומפותל, ברובו ללא מכשול טבעי ולא נשען על תוואי ברור בשטח ובחלקו אף לא

מסומן. גבול זה לא ניתן היה לחסימה באמצעים של אז והיה פרוץ למעשה. הישובים החדשים שהוקמו היו בקרבת הגבול ולמעשה גם מרכזי האוכלוסייה של ישראל לא היו מרוחקים ממנו – הגבול עבר בתוך ירושלים והכביש הראשי אליה נשלט משטח ירדן, וערים נוספות, כגון כפר-סבא ונתניה, היו במרחק קילומטרים ספורים מהגבול.

ההסכמים במבחן

כדי לקיים את הסכמי שביתת הנשק נדרשה מידה רבה של רצון טוב מכל הצדדים, דבר שהיה קיים בתקופה הראשונה לאחר חתימתם, אך משנמשך הזמן ולא נמצא פתרון קבע גברה האיבה הערבית והתעוררו הבעיות. שכנותיה של ישראל לא היססו להפעיל את כוחותיהן המזוינים כדי לתת תוקף לפרוש שלהן להסכם ולפגוע בישראל.

הסורים פתחו באש על העובדים במפעל ייבוש החולה, חסמו גישה ישראלית לאל-חמה, ניסו להשתלט על תל-מוטילה, השתלטו על צפון מזרח הכנרת ומנעו דייג ישראלי באזור (אף שהכנרת כולה ו-10 מ' בחוף המזרחי היו בתחום ישראל) וכן השתלטו על חלקים של האזור המפורז.

הירדנים חסמו (נובמבר 1950) את הדרך לאילת בק"מ ה-78 בערבה ורק כוח שריון ישראלי סילק אותם משם. כמו כן פתחו באש לעיתים קרובות לעבר כוחותינו ולעבר אזרחים.

המצרים אף הם עוררו תקריות עת פתחו באש לעבר סוירים ישראליים ובנובמבר 1955 אף חדרו לשטחנו באזור המפורז בניצנה ונדרשה פעולה נרחבת כדי לסלקם משם (מבצע "הר געש", 2.11.55).

בנוסף עודדו מדינות ערב פעולות הסתננות לשטח ישראל (ראה להלן).

מנגנון משקיפי האו"ם וועדות שביתת הנשק המעורבות שפעלו בכל גזרה היו חסרי כוח ממשי לפעול נגד תופעות אלה ופעילותם הסתכמה למעשה בגינוי צד זה או אחר כאשר מרבית הגינויים נפלו בחלקה של ישראל.

ההסתננות

תופעת ההסתננות לישראל החלה כבר בשלהי מלחמת העצמאות והתגברה בשנים הבאות. ראשיתה הייתה בכניסתם של פליטים לכפרים שנטשו במהלך המלחמה בניסיון להציל מה מרכושם, לקצור יבול או לעבד חלקת שדה. יחד עימם באו גם אחרים במטרה לגנוב ציוד חקלאי או בהמות מיישובי הספר הסתננות זו הייתה בלתי אלימה באופייה והחודרים היו בלתי חמושים ונרתעו מסוירים ומארבים.

את הפעילות המשיכו "מסתננים מקצועיים" כאלה שהתמחו בתחום, הכירו את כל הנתיבים והשיטות והיו מוכנים לקחת את הסיכון, בהתחשב ברווח הצפוי. הסתננות זו לבשה אופי אלים כאשר החודרים היו חמושים ובאו למטרות שוד ורצח ולא חששו מפעילות הצבא. מדינות ערב עמדו על הפוטנציאל של ההסתננות לפגיעה בישראל ואף ניצלו אותה לצרכי מודיעין וחבלה, ומכל מקום לא נקטו בצעדים ממשיים כדי למנוע אותה.

הסלמה בפעילות זו חלה בשנת 1955, עת הפעילה מצרים את יחידות ה"פידאיון" שאומנו לחדור לישראל למטרות חבלה ורצח. יחידות אלה הופעלו תחילה מרצועת עזה ובהמשך גם משטח ירדן והמטכ"ל המצרי ראה בפעולות טרור אלה אחת מדרכי הלחימה בישראל.

פעולות הטרור הערביות גרמו לנפגעים, נזקים ושיבוש החיים הסדירים בישראל, למשל התנועה בדרום בלילות התנהלה בשיירות. הסובלים מהטרור היו בעיקר יישובי הספר, אך היו חוליות שחדרו גם עמוק יותר

צה"ל בשנות ה-50

לאחר מלחמת העצמאות עבר צה"ל תהליך שינוי והתגבשות, ולמעשה בנייה מחדש. דור לוחמי תש"ח, מנוסה הקרבות, השתחרר ברובו ועם השחרורים קטן הצבא. הונהג שירות חובה לגברים ונשים.

בשל משימות אחרות של המדינה צומצם תקציב הביטחון והצבא נבנה על כוח סדיר קטן שגרעינו מתנדבים לשירות קבע ועיקרו מגויסי שירות חובה. עיקר עוצמתו של הצבא נועד להיות מערך המילואים, שהקיף את כל הכשרים לשירות צבאי, ונבנה לגיוס והתארגנות מהירים בשעת הצורך. כמו כן הוקם מערך ההגנה המרחבית ביישובים שלאורך הגבולות. שנות ה-50 הראשונות היו תקופה של בנייה והתארגנות. מרבית המגויסים לשירות חובה היו עולים חדשים שטרם התערו בארץ והצבא היה עבורם כור היתוך של קליטה, אימון, פיתוח מוטיבציה ולימוד השפה.

תהליך זה נתן את אותותיו בכושרו המבצעי של הצבא, יכולת הלחימה שלו ירדה והדבר התבטא בביצוע לקוי של משימות וכישלונות בביצוע משימות מעבר לגבול.

עיקר עיסוקו של הצבא היה בהכשרת מערך המילואים, בהתחשב בבעיות התקציב ומקורות החימוש המצומצמים שעמדו לרשותו והצבא הסדיר עסק בביטחון השוטף.

צה"ל לא החזיק מוצבים לאורך הגבול והפעילות הסתכמה בסיוורים ומארבים, אך לא היה בכך כדי לחסום את הגבולות הפרוצים. כוח ייעודי למשימה זו הוקם בשנת 1950 כ"חיל הספר" במסגרת צה"ל ולאחר מכן הפך ל"משמר הגבול" במסגרת המשטרה. כוח זה עסק בעיקר באבטחת יישובי הספר וככוח קבוע בגזרה נתונה היה יעיל יותר וגם מסוגל לפעול באזורים המפורזים שכניסת כוחות צבא אליהם נאסרה.

גם פעילות זו לא היה בה כדי לפתור את בעיות החדירה לישראל. צה"ל נקט בשיטה של פעולות תגמול, אך אלה לא היו תמיד יעילות.

פעולות התגמול

אמצעי נוסף בלחימה בהסתננות היו פעולות תגמול. בשנים הראשונות כוונו אלה כנגד יעדים אזרחיים - כפרים שהיו בסיסי יציאה של מסתננים ותושביהם הושיטו להם סיוע. פעילות זו כללה, מארבים מעבר לגבול בדרכי גישה, פגיעה בתחבורה, פיצוץ בתים, שוד עדרים, ירי ופיזור כרוזי אזהרה וכד' הפעולות הרתיעו במידה מסוימת, לפחות לפרק זמן, אך לא היה בהן כדי לבלום את ההסתננות לחלוטין.

פעולות התגמול בוצעו ע"י היחידות הסדירות, רבות מהן הסתיימו בכישלון וחשפו ליקויים בתחומים שונים - תכנון, איגוד כוחות, ניווט, כושר לחימה ודבקות במשימה.

באוגוסט 1953 הוקמה יחידה 101, בפקודו של רס"ן אריאל שרון, במגמה להתגבר על הליקויים שהתגלו בפעילות. הייתה זו נבחרת של מתנדבים, מצומצמת בגודלה (כמה עשרות

לוחמים), ששימשה מעין "מעבדה" לבחינת שיטות לחימה. אנשי היחידה התאמנו בפעילות בשטח בנוי של כפר ערבי, ניווט מדויק, התקרבות שקטה, פעולה בכוח קטן ובחינת אמצעים וכלי נשק שונים. בחודשים המעטים שהתקיימה הציבה היחידה סטנדרטים חדשים של כושר לחימה, רמת ביצוע ודבקות במשימה. לוחמיה ביצעו מספר ניכר של פעולות מעבר לגבול, אחדות מהן בעומק שטח האויב, והוכיחו כי באמצעות כוח קטן, מאומן ודבק במשימתו ניתן להגיע לתוצאות.

בינואר 1954 אוחדה היחידה עם גדוד הצנחנים 890 ושרון מונה למפקדו. הגדוד החל להתאמן בשיטות שפותחו ב-101 וללוחמיו הוקנו הערכים והכושר המבצעי שאפיינו את היחידה הקטנה והצנחנים הפכו לחוד החנית של הפעילות המבצעית של צה"ל. הם ביצעו את מרבית פעולות התגמול בשנות ה-50, צברו ניסיון לחימה ושיטות הלחימה וערכי הלחימה שפיתחו הונחלו לצבא כולו.

נקודת מפנה בפעולות התגמול נגד יעדים אזרחיים הייתה פעולת קיביה (מבצע "שושנה" 14.10.53). כפר זה היה בסיס יציאה למסתננים ולפיכך הוחלט לפשוט עליו. בפעולה השתתפו כוחות מגדוד הצנחנים ומיחידה 101. הכוח השתלט על הכפר ואיפשר לתושביו להימלט ואז פוצץ כ-40 בתים. אולם הבתים לא נבדקו טרם ביצועם וכתוצאה מכך נהרגו כ-60 אזרחים שהסתתרו בהם. הפעולה עוררה הדים רבים וישראל גונתה בחריפות.

פעולה זו הביאה לבחינה של נושא פעולות התגמול ולגיבוש תפיסה חדשה (תוצאה אחרת הייתה החלטה למזג את ה-101 וגדוד הצנחנים). ביסודה של תפיסה זו עמדה ההנחה כי כל מדינה ערבית שכנה אחראית לפעילות העוינות המבוצעת מתחומה כנגד ישראל ועליה לנקוט בצעדים למנעה. אם לא תעשה כן תפעל ישראל כדי להעמידה על אחריותה באמצעות פגיעה בצבאה וביוקרתה. היטיב להגדיר זאת הרמטכ"ל דאז, רא"ל משה דיין, בהרצאה בפני מפקדים:

"לא היה בידינו להבטיח כל צינור מים מפיצוץ וכל עץ מעקירה, למנוע רצח עובדים בפרדס ומשפחות בשנתן. אולם היה בכוחנו לקבוע מחיר גבוה לדמנו, מחיר שלא יהיה כדאי לישוב הערבי, לצבא הערבי ולממשלות הערביות לשלמו..."

בהתאם לתפיסה זו כוונו פעולות התגמול נגד יעדים צבאיים, במגמה לפגוע ביוקרתם של הצבא והמשטר ולאצם לנקוט בצעדים למניעת פעולות טרור נגד ישראל. בדרך כלל התגובה לא הייתה צמודה, וישראל בחרה את הזמן ואת המקום בו תגיב.

בתקופה שמאמצע 1954 ועד מלחמת סיני בוצעו פעולות תגמול רבות, רובן ככולן ע"י הצנחנים, ולעיתים שותפו יחידות נוספות. בינתיים גם גדל כוח הצנחנים, עם הקמתו של גדוד הנח"ל המוצנח - גדוד 88. מבחינה מבצעית היו אלה פעולות מוצלחות שהשיגו את יעדיהן, נרכש בהן ניסיון קרבי ופותחו שיטות לחימה שהונחלו לכלל היחידות. אולם גם פעולות מוצלחות אלה לא הצליחו להביא להפסקת הטרור נגד ישראל, ולאחר רגיעה מסוימת בעקבות פעולת גמול בא גל חדש של מעשי טרור

בהדרגה התרחב היקפן של פעולות התגמול וגוונו האמצעים בהם השתמשו. בפשיטה על משטרת חן-יונס (מבצע "אלקיים", 31.8.55) הגיע הכוח הפושט למשטרה על גבי זחל"מים; בפעולת הצבחה (מבצע "הר געש", 2.11.55) השתתף כוח בסדר גודל חטיבתי; בפשיטה על

המוצבים הסוריים במזרח הכנרת (מבצע "עלי זית" 11.12.55) צלח אחד הכוחות את הירדן וכוח אחר הונחת מהים. הפעולה הנרחבת ביותר הייתה נגד קלקיליה (מבצע "שומרון", 10.10.56), בה השתתף כוח בסדר גודל חטיבתי, בסיוע טנקים, ארטילריה ומטוסים. בפעולה זו היו לכוחותינו 18 הרוגים ו-88 פצועים.

עם הזמן למד האויב את שיטות הפעולה של צה"ל, הגיב בהתאם, בעקבות מעשי טרור הגביר את הכוננות והקושי בהשגת הפתעה גבר הפעולות גבו מחיר כבד בנפגעים ולאחר פעולת קלקיליה נראה היה כי שיטת פעולות התגמול הליליות מיצתה את עצמה. בטרם היה זמן לגבש ולבחון שיטות חדשות פרצה מלחמת סיני.

לקראת מלחמה: הגורמים למלחמת סיני

בשנים 1955-56 הוחמר מצבה המדיני והביטחוני של ישראל. בזירה המדינית נמצאה ישראל מבודדת, ללא בן-ברית שיתמוך בה. מבחינה ביטחונית חלה התדרדרות במצב בגבולות והצטברו מספר גורמים ונראה היה כי כוח ההרתעה של ישראל נשחק. מספר גורמים הניעו את ישראל לחשוב על מלחמת מנע.

חסימת מיצרי טיראן

כזכור חסמה מצרים את המעבר בתעלת סואץ לאניות ישראליות ולנושאות דגל זר המובילות מטענים לישראל. בשנת 1953 חסמה את מיצרי טיראן בפני שיטת ישראל ובספטמבר 1955 הרחיבה את ההסגר גם למרחב האווירי שמעל למיצרים. הייתה בכך פגיעה ממשית בקשריה של ישראל עם אפריקה והמזרח הרחוק.

פעולות אלה של מצרים היו בניגוד לדין הבינלאומי וישראל פעלה במישור המדיני במגמה להסיר הסגר זה, אך לא הצליחה לגייס תמיכה ממשית בדרישתה המוצדקת והמצב נותר בעינו, כעובדה קיימת.

בנסיבות אלה, באין אלטרנטיבה מדינית, נותרה בפני ישראל רק האפשרות הצבאית כדי להגן על זכויותיה. צה"ל נערך לאפשרות זו ונערכו תכנונים לכיבוש אזור שארם א-שייח' ופריצת ההסגר בחודש יוני 1955 הוחדרה חוליית סיירים לסיני במשימה למצוא דרך יבשתית מאילת לשארם א-שייח' (מבצע "ירקון"). לפריצת ההסגר תוכנן מבצע "עומר", הוכן הכוח, התאמן והיה נכון לביצוע המשימה בסוף 1955. אולם בישיבת הממשלה, בנובמבר 1955, הוחלט כי אין השעה כשרה למבצע כזה והוא נדחה למועד מתאים יותר.

ערעור מאזן החימוש

בספטמבר 1955 חתמו מצרים וצ'כוסלובקיה, גרורתה של בריה"מ, על עסקת נשק גדולה. העסקה נחתמה בברכתה של בריה"מ והיה בה משום מתן פרס לנושא המצרי על עמדתו האנטי-מערבית, תמיכה גלויה בו והזדמנות להרחיב את החדירה הסובייטית למצרים.

כתוצאה מעסקה זו זכתה מצרים במאות טנקים, נגמ"שים, תותחים, מטוסים וכלי שיט מסוגים שונים. ציוד לחימה זה עלה בכמותו ובאיכותו על כל מה שהיה מצוי בזירה והעברתו למצרים ערערה, בבת אחת, את מאזן הכוחות בין ישראל לאויביה.

באוקטובר 1955 הוקמה מפקדה משותפת לצבאות מצרים וסוריה וכעבור כשנה הצטרפה אליה גם ירדן. לא היה כל ספק באשר למטרה שבהקמת מפקדה זו.

6

ישראל ראתה בעסקת הנשק איום ממשי ושלב מכין להגשמת שאיפתם של הערבים ל"טיבוב שני" והקמת המפקדה המשותפת הייתה צעד בכיוון זה.

ישראל ניסתה לפעול במישור המדיני במגמה להשיג נשק לתיקון מאזן החימוש ותמיכה מדינית בשלמות גבולותיה בקווים הקיימים. גם במקרה זה לא היו תוצאות ממשיות.

גם כאן התברר לישראל כי אין אלטרנטיבה מדינית ורק הדרך הצבאית פתוחה בפניה ואם ללכת בה, מוטב לעשות זאת בטרם קלט הצבא המצרי כהלכה את שפע הנשק שקיבל ובטרם ייזמו הערבים את הצעד הראשון.

הטרור הערבי

ההסתננות הטרידה את ישראל וגרמה לה נזקים. המצב החמיר עת החליטה מצרים לראות בפעולות אלה דרך לגיטימית למלחמה בישראל. לצורך זה אורגנו ברצועת עזה, באפריל 1955, יחידות ה"פידאיון" שהיו כפופות למודיעין המצרי. כארבעה חודשים לאחר הקמתן שוגרו ה"פידאיון" לישראל למשימות חבלה ורצח, תחילה מתחום הרצועה ולאחר מכן גם מתחום ירדן.

ישראל הגיבה בפעולות תגמול ופעלה גם באמצעות מנגנון משקיפי האו"ם ומוסדות האו"ם, אך שתי הדרכים השיגו לכל היותר רגיעה זמנית ולא פתרון לבעיה. ישראל שקלה צעד דרסטי יותר ובין השאר גם האפשרות להשתלט על רצועת עזה.

שעת הכושר

ב-26 ביולי הודיע נשיא מצרים על הלאמת תעלת סואץ. מעשה זה בא כתגובה ישירה על נסיגת הבנק העולמי, ולמעשה ארה"ב, ממתן הסיוע הכספי להקמת סכר אסואן. לפיכך הגיב עבד אל-נאצר בהלאמת התעלה והכריז כי ההכנסות מהפעלתה יוקדשו למימון בניית הסכר, הניזוקות העיקריות מצעדו של הנשיא המצרי היו בריטניה וצרפת והן שקלו צעדי תגובה מדיניים וגם צבאיים. בין ישראל וצרפת כבר היו מגעים הדוקים מאמצע 1956, על רקע תמיכתו של עבד אל נאצר במרד באלג'יר ושתי המדינות ראו בו אויב משותף. כתוצאה מיחסים אלה סיפקה צרפת נשק לישראל. הקשרים התהדקו לאחר הלאמת התעלה ונשקלה גם אפשרות שיתוף פעולה צבאי צרפתי-ישראלי נגד מצרים. צרפת קיימה כמובן מגעים עם בריטניה, והיא ש"קשרה את הקצוות" בין ישראל ובריטניה והביאה להסכם אליו הגיעו בסאוור שליד פריז, ב-24 באוקטובר 1956.

כך זכתה ישראל, לראשונה בתולדותיה, לשיתוף פעולה עם שתי מעצמות ולשעת הכושר לצאת למלחמה בתנאים הטובים ביותר מבחינתה ולממש את מטרותיה.

בהתאם להסכם שהתגבש היה על ישראל ליצור בשלב הראשון "איום ממשי" על תעלת סואץ והמועד שנקבע הוא ה-29 באוקטובר

למחרת תצגנה בריטניה וצרפת אולטימאטום לשני הצדדים ובו דרישה להפסקת אש, הסגת הכוחות לטווח של 15 ק"מ מהתעלה והסכמה מצרית לכיבוש זמני של עמדות מפתח לאורך התעלה והבטחת חופש השייט. על הצדדים להיענות לתביעות אלה תוך 12 שעות.

7

8

9

אם ממשלת מצרים לא תיענה לתביעות אלה, יפתחו בריטניה וצרפת, בבוקר ה-31 באוקטובר בתקיפת הכוחות המצריים.

ההסכם כלל גם התחייבות ישראלית לא לתקוף את ירדן בתקופת המבצע, אך אם ירדן תתקוף, לא תחוש בריטניה לעזרתה. כן הובטח לישראל סיוע צבאי נוסף והצבת 3 טייסות צרפתיות בישראל להגנת שמייה.

מועד המבצע נבחר בהתחשב בשיקולים בינלאומיים - ארה"ב הייתה נתונה בעיצומה של מערכת בחירות לנשיאות ובריה"מ עסוקה במרד בהונגריה והוערך כי נסיבות אלה יקשו על תגובה של שתי המעצמות.

המתיחות בגבול ירדן שירתה גם היא, בעקיפין, את התכנית. כשבועיים קודם לכן נערכה פעולת התגמול הגדולה בקלקיליה. הייתה אפשרות של כניסת צבא עיראקי לירדן, וישראל הצהירה שתראה בכך עילה למלחמה. ההערכה הייתה לכן, שאם ישראל תגיב יהיה זה בירדן.

מטרות המלחמה של ישראל

במבצע המתוכנן רצתה ישראל להשיג מספר מטרות:

1. שיקום מאזן הכוחות ע"י הנחתת מכה קשה על הצבא המצרי ושיקום כושר ההרתעה שלה כלפי העולם הערבי.
2. פתיחת מיצרי טיראן לשייטת ישראלית.
3. פתרון בעיית ה"פידאיון".
4. אפשרות פתיחת תעלת סואץ לשייטת ישראלית, לאחר ששותפותיה תשתלטנה עליה.

התכנית

בידי צה"ל הייתה תכנית למלחמה בסיני, אך הסכם שיתוף הפעולה עם המעצמות חייב אותה להכניס בה שינויים מהותיים.

בהתאם למוסכם עם השותפות נוסחה הכוונה כלהלן:

א. ליצור איום צבאי על התעלה ע"י תפיסת יעדים סמוכים לה.

ב. לכבוש את מיצרי טיראן.

ג. לשבש את מערך הכוחות המצריים בסיני ולהביא להתמוטטותם.

הדגש היה על יצירת האיום על תעלת סואץ כבר בשלב הראשון כדי לתת למעצמות את עילת ההתערבות. לצורך כך תוכנן להציני גודד צנחנים במעבר המיתלה ושאר חטיבת הצנחנים תחבור אליו בציר כונתילה-תמד-נח'ל-מיתלה. באותו שלב תוכנן לכבוש גם את קציימה וראס אל-נקב. שלב זה נועד להסתיים עד לבוקר ה-30 בחודש (למעט החבירה לגדוד המוצנח).

בשלב הבא תוכננה המתנה של 24-36 שעות וזאת כדי שישאל תוכל לשמור בידה את האפשרות להמשיך בלחימה כאשר תכנסנה המעצמות לפעולה או לסגת ולהציג את הפעולה כפעולת תגמול גדולה, במקרה שהמעצמות לא תפעלנה.

המאמץ העיקרי בשלב זה היה המהלך של חטיבת הצנחנים. כיבוש קציימה וראס אל-נקב נועד לשרת שתי מטרות – פתיחת צירים נוספים למיתלה ונקודות זינוק להמשך – לעבר אבו-עגילה בציר המרכזי בסיני ולמסע לעבר שארם אל-שייח'.

בשלב הבאים תוכננה ההבקעה בציר המרכזי וברפיח, לעבר הציר הצפוני, והגעה בצירים אלה עד לקרבת התעלה. בהמשך נועד להיערך המסע לאורך מפרץ אילת לעבר שארם א-שייח' וכיבוש רצועת עזה.

לוח הזמנים הצפוף לא אפשר מבצעי הונאה והטעיה, אך ההפתעה הושגה בכמה אמצעים:

א. סודיות קפדנית – רק שותפי סוד מעטים ידעו את כל הפרטים ובכך נמנעה סכנת דליפה.

ב. גיוס סמוי של מערך המילואים.

ג. ממדיה של ישראל והקווים הפנימיים אפשרו הנעת כוחות במהירות לשטחי כינוס שלא הצביעו בהכרח על כוונה לגבי זירה מסויימת.

ד. הדגשת המתיחות עם ירדן על רקע אפשרות כניסת כוחות עיראקיים לתחומה ונקיטת צעדי זהירות מצד ישראל. הרושם שנוצר הוא שאם ישראל תפעל, יהיה זה בזירת ירדן.

- לצורך המבצע ערך צה"ל גיוס מילואים נרחב וריכז את הכוחות הבאים:
 - חטיבה 202 צניחה במיתלה וחבירה אל הכוח המוצנח.
 - אוגדה 38 (חטיבות חי"ר 4 ו-10 וחטיבת השריון 7) הבקעה בציר המרכזי והתקדמות בו עד לקרבת התעלה.
 - אוגדה 77 (חטיבת חי"ר 1 וחטיבת שריון 27) הבקעה בפתחת רפיח והתקדמות בציר הצפוני.
 - חטיבה 9 – כיבוש שארם א-שייח'.
 - חטיבה 11 כיבוש רצועת עזה.
 - חטיבה ממוכנת 37 תגבור חטיבה 11 ועתודה.
- בפיקודים צפון ומרכז גויסו כוחות לכוננות למקרה שתפתח לחימה בזירות אלה.

ישראל יצאה למערכה כשלצידה מספר יתרונו:

- א. שיתוף פעולה וסיוע מצד שתי מעצמות.
- ב. נטילת יוזמה והשגת הפתעה במועד ובמקום הפעולה.
- ג. הטעיה אופרטיבית, כשהכל סבורים שאם ישראל תתקוף יהיה זה בירדן.
- ד. תשומת ליבה של מצרים ממוקדת באפשרות של פעולה אנגלו-צרפתית.

היערכות הצבא המצרי בסיני

עד לפרוץ מלחמת סיני הגיעה למצרים, במסגרת העסקה הצ'כית, כמות נכבדה של אמצעי לחימה – כ-200 טנקים ביונוניים, כ-200 נגמ"שים, כ-100 תותחים מתנייעים, כ-500 קני ארטילריה מסוגים שונים, 120 מטוסי קרב, 50 מפציצים ביונוניים ו-20 מטוסי תובלה. כן הגיעו 2 משחתות ו-12 טורפדות. לא כל הציוד הזה נקלט קליטה מבצעית והקליטה לא לוותה בשינויים במבנה עוצבות השדה ובתורת הלחימה.

בתקופה שלאחר הלאמת התעלה התגבשה במטכ"ל המצרי הדעה כי הסכנה העיקרית הצפויה היא מכיוון של פעולה אנגלו-צרפתית ולכן דוללה היערכות בסיני והיחידות הועבר אל מרחב התעלה.

ערב המלחמה היתה היערכות הצבא המצרי כדלקמן:

רצועת עזה – באחריותה של הדיביזיה הפלסטינית 8 שמפקדתה בעזה ותחת פיקודה חטיבה 86 בצפון הרצועה וחטיבה 87 בדרומה. כן הוכפפה לה חטיבת מה"ל (משמר לאומי) 26.

קדמת סיני – באחריותה של דיביזיית חי"ר 3 שמפקדתה באל-עריש. חטיבת חי"ר 5 הופקדה על הגנת רפיח, חטיבה 4 באל-עריש, כאשר גדוד ממנה מגן על העיר ושאר החטיבה, מוגברת בגדוד טנקים וארטילריה בעתודת מפקד הדיביזיה. חטיבה מוגברת 6 בגזרת אבו-עגילה קציימה ובקציימה חטיבת מה"ל מוקטנת. חטיבת חי"ר מילואים במרחב אבו-עגילה – ג'בל ליבני.

דרום סיני – (מראס אל-נקב בדרום, דרומית לקציימה בצפון והמיתלה במערב) באחריות גדוד מכוניות גבול 2 ותחת פיקודו גדוד מה"ל, מפקדתו בנח"ל. הגדוד החזיק כוחות

בתמך ונח'ל וכוחות קדמיים קטנים בכונתילה ובראס אל- נקב. הגדוד ערך מבסיסים אל פטרולים ניידים במרחב שבאחריותו.

שארם א-שייח מפקדת הגזרה בשארם ותחת פיקודה גדוד חי"ר 21, גדוד מה"ל, יחידות ארטילריה, נ"מ, וכן 4 מחלקות רוכבי גמלים.

התכנית הצבאית הישראלית

התכנית הצבאית הישראלית לפתיחת המלחמה נבנתה בהתאם להתחייבות לצרפת ובריטניה. על גדוד הצנחנים 890, מהחטיבה המוצנחת 202, הוטל לצנוח בכניסה המערבית של מעבר המיתלה, במרחק של כ- 30 ק"מ מהתעלה. אף שיכולתו הצבאית העצמאית של הגדוד הייתה מועטה, הפעולה יצרה רושם של איום ישיר ומיידי על התעלה ובכך נתנה לצרפת ובריטניה עילה להתערבות ולהצגת האולטימטום לשני הצדדים.

בבוקר ה- 29 באוקטובר היה על שאר החטיבה לעזוב את איזור חצבה, בה שהו בשטח כינוס. היה עליהם לחצות את חצי סיני לרוחבו מכיוון כונתילה דרך תמך ונח'ל ולחבור למחרת עם הכוח המוצנח. היה זה אמור להיות מסע מכרך בן 250 ק"מ שמגמתו לפתוח את הציר ולחבור את הגדוד שהוצנח, ציר זה נבחר מכיוון שהיה קצר יחסית ולא היו בו מערכי אויב גדולים שחייבו קרבות הבקעה.

באותו לילה נכבשו גם קצימה וראס אל-נקב, שתיהן נקודות מוצא לפתיחת צירים נוספים אל הכוח המוצנח, אך גם נקודות זינוק לסיני, בהתאם לתכנית.

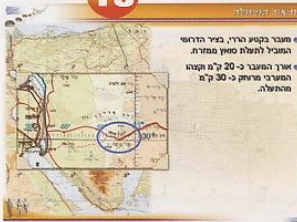
בשלב זה אמורים היו הכוחות להמתין עד לכניסת בנות בריתה של ישראל לפעולה. דבר זה איפשר לישראל לא לפתוח במלחמה לבדה, מול עוצמת כל הצבא המצרי, (במיוחד היה חשש מהפצצות על מרכזי אוכלוסייה). במקרה ששותפותיה לא תמלאנה אחר התחייבותן היו לישראל שתי אפשרויות: להמשיך בלחימה, בהתאם לתכנית, או לסגת ולהציג את המהלכים עד כה כפעולת גמול נרחבת.

קרקע:

המיתלה (עפ"י הכתיב הערבי מיטלע - מהשורש 'טלע' שפירושו עלה [מעלה]) הינו מעבר הררי בחלקו המערבי של מרכז סיני. אורך המעבר כ- 20 ק"מ ופתחו המערבי מרוחק כ- 30 ק"מ מהתעלה. המעבר הוא בין רכסים טרשיים, היוצרים בשני מקומות מצרים שרוחבם אינו עולה על 80 מטר המיצר המזרחי הוא "מיצר חיטאן" המתחיל כקילומטר אחד ממערב למצבת פרקר צורתו כצורת קשת הבולטת כלפי צפון ואורכו כ- 6 ק"מ. מדרום לו מתנשא "ג'בל חיטאן" ומצפון לו רכס גבעות. במצרים עובר כביש ביר אל חסנה - סואץ. בקטע מסוים נחצב הכביש בתוך הגבעות הצפוניות המתנשאות מעליו במדרון כמעט זקוף.

13

תמונת המיתלה

• מעבר בקטע הררי, בציף הדרומי המוביל לתעלת סואץ ממזרח.
• אורך המעבר כ- 20 ק"מ וקטע המעבר מרוחק כ- 30 ק"מ מהתעלה.

14

תמונת המיתלה

• מעבר בקטע הררי, בציף הדרומי המוביל לתעלת סואץ ממזרח.
• אורך המעבר כ- 20 ק"מ וקטע המעבר מרוחק כ- 30 ק"מ מהתעלה.
• המעבר חצה גבעות טרשיים, והצד הימני בקטע זה בציף קטנות.
• בקטע אחד נחצב הכביש בתוך הגבעות הצפוניות, המתנשאות מעליו במדרון זקוף חלו.

15

כוחות ומשימות:

חטיבה מוצנחת 202 מוגברת, בפיקוד סא"ל אריאל שרון. להלן סדר כוחותיה ומשימותיהם:
 כוח א' גודד מוצנח 890, פחות פלוגה ג', בפיקוד רס"ן רפאל איתן (רפול) צניחה ממזרח למיתלה, הערכות להגנה במקום והמתנה לחבירת החטיבה.

כוח ב' גודד מוצנח 88 + מחלקת טנקים + גודד שדה חת"מ 404, פחות סוללה+זרוע קס"א (קצין סיוע אוויר) בפיקוד מג"ד 88 רס"ן מרדכי גורבן (מוטה גור) כיבוש נח"ל

כוח ג' גודד חי"ר מוצנח (מילואים) 771 בפיקוד רס"ן ישראל כהן (שרולנה) עתודה.

כוח ד' - יחידת סיור חטיבתית מוצנחת (בפיקוד מיכה קפוסטה), פלוגת מ"כים נח"ל 906 (בפיקוד מיטלמן), פלוגת נח"ל עם סגל צנחנים (בפיקוד לוי חופש), פלוגת טירונים מ-890

(בפיקוד צורי שגיא) פלוגת טנקים 13 A.M.X פחות מחלקה (בפיקוד צבי דהב), סוללה מגדוד חת"מ 404. בפיקוד סא"ל אהרון דוידי כיבוש כונתילה תמד ומשלטי תמד

יום ה"ע" נקבע ל-29 באוקטובר ש' 17:00.

מהלך הקרב: שלב הפתיחה

השינוי בתוכנית הצניחה

על פי התוכנית הוטל על גדוד 890 פחות פלוגה לצנוח בפתח המערבי של המיתלה ולהתארגן להגנה בפני האפשרות של התקפה מצרית.

ביום שלפני הפעולה (28 באוקטובר) גילו תצלומי אוויר את מה שנראה כמחנה אוהלים במבוא המערבי של המיתלה. מחשש שמדובר בכוח צבאי הוחלט להעתיק את מקום הצנחת הגדוד מן הפתח המערבי אל הפתח המזרחי. נקבע כי הכוח יצנח במזלג הדרכים (להלן "המזלג") מיתלה-קלעת אנח"ל - ביר אל חסנה שלפני המוצא המזרחי של מעבר המיתלה, כ-2 ק"מ מזרחית ל"מצבת פרקר". עוד נקבע כי לאחר שכוחות החטיבה יחברו לגדוד הם יבצעו את תפישת המיצר במשותף בתנועה יבשתית.

הצניחה

ביום שני, 29 באוקטובר בשעה 15:00, המריאו 16 מטוסי 'דקוטה' מלוויים במטוסי קרב ובהם 395 צנחנים מגדוד 890, בפיקודו של רפול. סמוך לשעה שעה 17:00 הגיעו המטוסים אל איזור מצבת פרקר מספר אחד מטייסי הדקוטות:

"כאשר הגעתי מעל שטח ההצנחה כבר היה הכול מתחתי מכוסה בחופות של מצנחים של המבנים שקדמו לי. היה קשה שלא לחשוב שאנשי יבלו על ראשיהם של אלו שמתחתם. אבל המראה של חופות מצנח המקשטות כפרחים את נוף המדבר לעולם לא ישכח".

הצניחה בוצעה כ-2 ק"מ מזרחית ליעד הכוח התרכז במהירות והתארגן לתפישת המתחם הגדודי במזלג. הוצבו כוחות חסימה ומארבים והלוחמים חפרו שוחות אישיות. מאוחר יותר באותו לילה הוצנח ציוד אשר כלל כמה תולר"ם, ג'יפים ומרגמות 120 מ"מ.

אותו ערב שודרה בקול ישראל הודעת דובר צה"ל, כפי שאושרה ע"י ראש הממשלה ושר הביטחון דוד בן גוריון:

"דובר צה"ל מודיע כי כוחות צה"ל נכנסו ופגעו ביחידות פדאיון בראס א-נקב וכוונתילה ותפשו עמדות מערבה מצומת הדרכים נח"ל, בקרבת תעלת סואץ. פעולה זאת באה בעקבות פגיעה צבאית בתחבורה הישראלית בים וביבשה, אשר מגמתן גרימת הרס ושליחת חיי שלום מאזרחי ישראל".

16

הצניחה

16 מטוסי "דקוטה" ושישה מטוסי קרב הצניחו 395 צנחנים מגדוד 890. בפקודו של רפול, נכח ק"מ מזרחית ליעד הייתה זו הצניחה המבצעית הראשונה והגדולה בתולדות צה"ל.

17

הצניחה

16 מטוסי "דקוטה" ושישה מטוסי קרב הצניחו 395 צנחנים מגדוד 890. בפקודו של רפול, נכח ק"מ מזרחית ליעד הייתה זו הצניחה המבצעית הראשונה והגדולה בתולדות צה"ל.

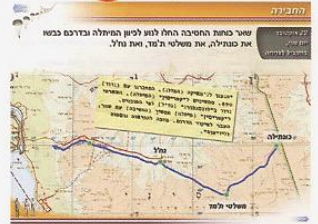
18

הצניחה

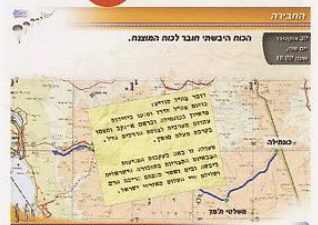
הכח תלכז במרצת והתארגן לתפישת המתחם הגדודי כיעד. הוצבו כוחות חסימה והלוחמים חפרו שוחות אישיות.

19

20

21

הכוח המוצנח שהתבסס ב"מזלג" לא נתקל בכל התנגדות מאורגנת. רק למחרת, בשעות הבוקר של יום ג' 30 באוקטובר השמידו 2 מיגים מצריים מטוס קישור מדגם "פיפר" שהתעתד להמריא ולפנות פצועים משדה התעופה המאולתר שלייד המתחם.

החבירה

בליל יום ב', 29 באוקטובר, שעה שגדוד 890 צנח בפתחו המזרחי של המיתלה, החלו שאר כוחות החטיבה לנוע לחבירה. הכוח בפיקוד דוידי תפיש את כונתילה ולאחר התארגנות המשיך בתנועה לעבר משלטי תמד **ביום ג' 30 באוקטובר** עם שחר הסתער הכוח על המשלטים וכבש אותם. עוד באותו בוקר תקפו מטוסי סילון מצריים את מחזיקי המשלט בתמד וגרמו להם מספר אבידות, במקום הושארה פלוגה. בהמשך דרכם כבשו הכוחות שבפיקוד מוטה גור את נח'ל ובמקום הושאר גדוד המילואים המוצנח בפיקוד ישראל כהן. ביום ג', **30 באוקטובר שעה 18:00** חבר הכוח היבשתי לכוח המוצנח ב"מזלג". קבלת הפנים הייתה נלהבת ושמחת המפגש הייתה רבה.

היערכות האויב

בשעות הבוקר המוקדמות של יום ג', 30 באוקטובר, עוד בטרם חברו כוחותינו, צלחו שני גדודי חי"ר מצריים 5 ו-6 מחטיבה 2, את התעלה ע"ג גשר רפסודות. הגדודים החלו לנוע לעבר המצרים כדי לתפוס מערך הגנה שתוכנן מראש. כעבור מספר שעות התקרבו כוח אחד אל **"גבעת המצבה"** וכוח אחר תפיש עמדות בגבעות אשר משני צידי המיצר (כ-4 ק"מ מערבית ל"מזלג"). הכוח המצרי החל להתבצר במדרגות ובכוכים הקטנים שבמדרונות התלולים. יחידת מרגמות כבדות של כוח זה החלה מטווחת את מתחם "המזלג". אותה שעה נשלח כוח שלנו בתנועת איגוף עמוקה לעבר המרגמות המצריות, ומרגמות 120 מ"מ של כוחותינו החלו מטווחות את מקומו של החי"ר המצרי.

לא עבר זמן רב ומטוסי חיל האוויר השמידו את סוללת המרגמות המצרית. מכאן ועד הערב לא חדלו מטוסינו מלתקוף את שדירת כלי הרכב המצריים מפאתם המערבית של המצרים עד תעלת סואץ וגרמו להם נזק רב. הרכב של הגדוד ה-5 - הקדמי - הושמד כולו. מי שלא נפגעו

22

היו חיילי הגדוד המצרי שתפשו עמדות משני צידי מעבר המיתלה והספיקו להתבצר בו קודם לכן. מאחר שלא ניתן היה לראותם, דיווחו הטייסים כי המצרים ריקים מחיילי אויב. כוח סיור ישראל בפיקוד המ"פ **עובד לדיז'ינסקי**, שהתקרב לפתח המיצר ראה תנועת חיילים ודיווח על כך אך איש לא התייחס אליהם כאל כוח צבאי רציני. בחצות נתקבל במצפ"ע (מוצב הפיקוד העליון) המברק הבא מחטיבה 202:

"הגענו לג'מאיקה [המזלג], התחברנו עם גדוד 890. ממשיכים ל"קפריסין" [המיתלה]. השארתי גדוד ב"לוקסמבורג" [נח'ל] לפי התוכנית. ל"קפריסין" תמשיך [החטיבה] עם שחר. העבר לפיקוד הדרום. מחכה להוראות נוספות ולידיעות".

הקרב במעבר המיתלה – שלב א'

התנועה למעבר המיתלה נדחית

מבחינת תנאי הקרקע היה מיקומה של החטיבה גרוע. המתחם שנתפס ע"י גדוד 890 היה קטן מדי עבור כל החטיבה, צפוף ונעדר עומק, ולא נמצא כל תוואי אחר שאיפשר להרחיבו. ממערב חלשו עליו גבעות המיצר וכלפי צפון וצפון-מזרח היה שטח מישורי וחשוף, ומשם נשקפה סכנה של הופעת שריון אויב.

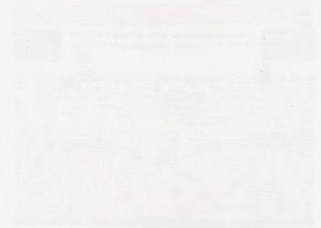
מח"ט 202 אריאל שרון, אריק, ערך סיור מהיר בשטח, ועמד על מגרעותיו וראה צורך להתבסס בתוך מצרי המיתלה, בשל אפשרות ההגנה הטובה מפני התקפות חי"ר ושריון. לאחר הסיור זימן אליו את מפקדי המישינה, כדי לתדרך אותם לקראת המשך התנועה אל המיצר. כאן הסתבר כי המפקדים, כמו כל חייליהם, עייפים מאוד לאחר התנועה הבלתי פוסקת במשך שני ימי הלחימה. כמו כן נוכח לדעת כי אין בידיו ידיעות על האויב במידה הדרושה לתנועת לילה פנימה. סוכם כי התנועה תתחיל ב 04:00 אור ליום ד', 31 באוקטובר וההשתלטות על המצרים תיעשה בשעה 06:00. לשעה זאת הוזמן סיוע אווירי, והאנשים התפזרו לתנומה בת 3 שעות. בשעה 02:00 התקבלה הודעה כי לא אושר סיוע אווירי. למרות זאת רצה אריק לבצע את התנועה. בשעה 04:30 ניתנה לשיירה החטיבתית פקודת תזוזה אך מן המטכ"ל הגיע המברק הבא:

"אין לתקוף את מעבר המיתלה. לא ניתן בשלב זה סיוע לחטיבה. על החטיבה להתבסס להגנה".

השיירה פוזרה בשטח, מחשש להתקפה אווירית. ואומנם מיד לאחר מכן הופיעו מעליה 4 מטוסי וומפייר מצריים. 2 מהם הופלו ע"י מטוסינו ו-2 הונסו.

התנועה למעבר המיתלה

אריק שוב סייר בשטח, הפעם לאור היום, ומסקנתו הנחרצת הייתה שההיערכות הנוכחית להגנה מסכנת את כוחותינו במיוחד לנוכח הידיעות ששריון אויב, שהחלו נסוג מכיוון אבו עגילה יעלה על כוחותינו דרך ואדי המליז.

24

25

האישור לסיור

ביום ד' 31 באוקטובר בשעה 11:00 הגיע לביקור רמ"ט פיקוד דרום, רחבעם זאבי "גנדי". אריק ביקש להוציא סיור אלים לכיוון המיצר כשהוא מסביר את שיקוליו בשטח. גנדי אישר הוצאת סיור תוך מתן הוראות מפורשות לעצור במקרה של היתקלות והתנגדות ולא להיכנס ללחימה.

הסיור יוצא לדרך

המח"ט ארגן כוח לסיור שהתקרב לסד"כ של גדוד ולמפקדו מונה מג"ד 88, מוטה גור לסיור הצטרפו הסמח"ט יצחק (חקה) חופי ודויד כ"משקיפים" וכן לוחמי הסיירת החטיבתית שראו בכך "טיול לתעלה". סדר התנועה בו היה כדלקמן:

- 6 זחל"מים פלוגת וקסי (גדוד 88). בזחל"ם מס. 3 - **מוטה גור** מפקד הכוח, וקסי מ"פ.
- 1 זחל"ם פיקוד של פלוגת הטנקים **דני מט** (סמג"ד 88), מ"פ הטנקים, **צבי דהב, וקצין תצפית**.

3 טנקי 13 A.M.X.

1 ג'יפ

1 זחל"ם פיקוד - סמח"ט יצחק חופי (**חקה**) ו**דויד**.

6 זחל"מים פלוגה מסייעת בפיקוד **פייקס**

סוללת מרגמות 120 מ"מ

פלוגת סיור חטיבתית בפיקוד **מיכה קפוסטה (בן ארי)** - נסעה על גבי משאיות ציוד

1 ג'יפ

1 טנדר

בשעה 12:30 יצא הסיור לדרך. התחושה הייתה נינוחה, של סיור שגרת, ואיש לא העלה בדעתו כי יוצאים הם לקרב קשה.

המארב המצרי

הכוח המצרי מנה חמש פלוגות חי"ר מוסתרות היטב במדרונות שמשני עברי הדרך החוצה את המיתלה, בקטע בו יוצר הוואדי קשת, בריחוק 3 ק"מ מן המצבה. בסך הכל היו לפלוגות המצריות, מלבד הנשק האישי כלי הנשק הבאים: 14 מקלעים בינוניים, 12 תותחי נ"ט מ"מ ו-40 תול"רים צ"כיים.

הקרב במעבר המיתלה - שלב ב'

הכניסה למארב

בשעה 12:50 כאשר זחל"מי החוד העמיקו מאות מטרים אל תוך המיצר ואחרוני השדרה הארוכה היו מרוחקים כק"מ מפתחו, פתחו המצרים באש על זחל"מי החוד בזחל"ם הראשון ישב סג"מ כספי ועל הזחל"ם השני ביקד סמל מינצר שני הזחל"מים היו מרוחקים כ-150 מ' מגוף השדירה. למרות האש, שלא נראתה חזקה, המשיך כספי לחדור אל תוך המיצר תוך שהוא יורה מן ה"באזה" לעבר האויב. נהג הזחל"ם נפגע, המקלען החליף אותו והמשיך לנסוע. מהירי נפגע מנגנון ההיגוי של הזחל"ם וזה נתקע. כספי עצמו נפצע אנושות. המקלען יצא מחוץ לזחל"ם כשהוא פצוע. הזחל"ם, ובתוכו מספר לוחמים פצועים נותר עומד מול טנדר מצרי שחסם את הדרך

הזחל"ם של מינצר קרב אל הזחל"ם הראשון. האש המצרית גברה. נשמע ירי מקב"ים, מקלעים, רימונים ובזוקות, שנורו מטווחים של 80 מ'. הזחל"ם של מינצר חלף על פני הזחל"ם של כספי, עבר את הטנדר המצרי שחסם את הדרך והמשיך עד צאתו מן השטח המוכה אש.

הדילמה של מוטה

בהתגבר האש עצר מוטה בפתח המיצר במרחק כ-150 מ' מהזחל"ם של כספי. הוא התכוון להפעיל את המרגמות, אך תחילה היה צריך לחלץ את הזחל"ם הפגוע. הוא הציב את הטנקים כדי שיחפו באש לשני צידי המיצר והורה לכספי לחזור אולם מהזחל"ם הגיע התשובה "אנחנו תקועים כאן, יש לנו פצועים והרוגים. עיזרו לנו".

חילוץ נפגעים היא מסורת מקודשת בצנחנים, ומוטה סבר שנסיעה מהירה של הזחל"מים - תוך ירי בכל הכלים שבידיהם - תניס את המצרים ותאפשר את חילוץ הזחל"ם. לפיכך החליט לנוע קדימה ושאר פלוגת החוד והטנקים בעקבותיו. הכוח נכנס למיצר ומיד החל לספוג אש יעילה, מבלי שהצנחנים הצליחו להבחין בעמדות האויב ולהשיב אש. מספר מוטה:

"הגענו לזחל העומד [של כספי], עקפנו אותם והמשכנו לנסוע כ-150 מטר. שם נתקלנו במכונית מצרית. כל הדרך דחפנו אותה, ומהמכה עף הזחל. נתתי הוראה לקפוץ ולתפוש עמדות על המדרון השמאלי. האש הייתה חזקה מאוד".

שדירת כלי הרכב המשיכה בנסיעה כאשר הזחל"ם של יאיר הסמ"פ, מוביל וחלפה על פני הזחל"מים התקועים. אחד הכלים עצר ליד הזחל"ם של כספי, צנחן ירד ממנו נטל מקלע ויחד עם שניים מאנשי כספי פתח באש לעבר המצרים שהיו בקרבת הדרך והניסו אותם. קבוצת הזחל"מים של יאיר המשיכה מערבה תוך ירי מכל הכלים, השמידה כוחות אויב ויצאה מהשטח המוכה. בעקבותיה נסעו גם שני טנקים, שהאש הכבדה גרעה את האנטנות שלהם.

מוטה, שחשב שהאש הניתכת עליו באה מהזחל"מים, ניסה ליצור קשר עם כוחות השדרה העוברים על פניו והורה ל-וקסי, המ"פ, לעצור אותם. וקסי יצא מאחורי המחסה, נפגע ונהרג. הסמג"ד ראה כי מוטה נתקע וחש להגיע אליו. הזחל"ם נפגע, כמה מנוסעיו, ובהם הסמג"ד נפצעו, אך הנהג הצליח להגיע אל הוואדי, שנתן מחסה מה האש. בזחל"ם זה היה גם מ"פ הטנקים, דהב. הטנק השלישי עצר ליד דהב, אך הג'יפ שנסע בעקבותיו נפגע, על נוסעיו. בינתיים, מיוצר שעבר קודם את המיצר נתקל בכוח מצרי וכילה את תחמושתו ולכן חזר כדי להצטייד הוא עצר ליד הסמג"ד העמיס את הנפגעים ויצא מזרחה.

הזחל"ם של חקה, הסמח"ט, בלם למראה פקעת כלי הרכב שלפניו והאש שנורתה אליו לא היתה יעילה במיוחד דווידי הציע להציב את המרגמות ולירות לעבר הרכסים ששם שיערו כי נמצא האויב. חקה אישר ודווידי רץ אחורה אל המרגמות. כאשר הגיע עצר את שאר השדרה, מחוץ לאש האויב.

חקה ניסה ליצור קשר עם מוטה, אך ללא הצלחה. הוא שיער כי מוטה עבר מערבה ולפיכך החליט להצטרף אליו. בראש טור פלוגתו של פייקס פרץ קדימה תוך ירי לעבר כל מטרה שנראתה, עד שעבר את העיקול בדרך זחל"ם אחד נתקע בדרך אחרים נפגעו וכן נפגעו כמה מהלוחמים, אך הכוח יצא מהשטח המוכה באש. חקה היה משוכנע שמוטה הרחיק קדימה ושלה זחל"ם כדי להחזירו, מתוך כוונה לארגן את הכוח, למקרה שנמצא אויב בהמשך הדרך השעה היתה 13:00.

פיצול הכוח

- בשעה 13:00, כמחצית השעה לאחר שיצאו לדרך הייתה השדרה מפוצלת ל-3 חלקים:
- כוח בפיקוד חקה הסמח"ט ובו פלוגת פייקס, חצי פלוגת וקסי ושני טנקים במרחק של כ-2 ק"מ ממערב למיצר
 - מוטה ואנשיו, חלק מכוח החוד שנתקע, דהב וטנק אחד היו בקטעים שונים בתוך המיצר מרותקים באש האויב.
 - שאר השדרה, ובה המרגמות, הסיירת והרכב המנהלתי, נעצרה ע"י דווידי בפתח המזרחי של המיצר מחוץ לאש. דווידי נטל את הפיקוד על כוח זה ומכאן ואילך התנהלה הלחימה בפיקודו.

מוטה מנסה לאכן את האויב

למוטה לא היתה תמונת מצב ברורה על המתרחש ולא ידע איזה חלק מהשדרה עבר והיכן נמצאים הסמח"ט ודווידי. ממקומו, מאחורי גלי האבנים הבחין בזחל"מים התקועים בהצטלבות הדרך והוואדי וכן בזחל"ם ובטנק שבוואדי, מצפון לדרך נראה לו שהאש באה מהמדורנות שמשני הצדדים והגבעה שליד העיקול במערב. בתצפית מדוקדקת יותר הבחין כי עיקר האש באה ממצוק קעור שמצפון לדרך ומזרח לו. שם הצליח להבחין בכוכים ובאנשי אויב. כן הבחין שאנשי דהב שבוואדי פחות חשופים לאש מהמצוק והחליט לעבור לשם. הדבר הצליח בידם ומוטה וחבורתו הגיעו בשלום, למרות האש. באותו זמן הבחין דהב גם הוא בכוכים, כיוון אליהם את אש הטנק וזה פיצח מספר עמדות.

מוטה ניסה ליצור קשר עם הכוחות, אך למעט עם הזחל"ם של כספי, התקוע לא הרחק ממנו, הדבר לא עלה בידו. קשרו של מוטה, סג"מ דן שליט, יצא מתוך המחסה שבוואדי כדי להתגבר על המיסוך אך לא הצליח להשיג קשר עם הסמח"ט. גם הניסיון ליצור קשר עם הטנקים לא צלח.

המרגמות יורות

דווידי הציב את המרגמות ובשעה 13:15 לערך הן היו מוכנות לפתוח באש. כמו כן שלח רץ למח"ט וביקש תגבורת. המח"ט החיש למקום הקרב כל כוח פנוי, ברכב וברגל. בינתיים הצליח הקת"ק, שנמצא עם דהב, ליצור קשר עם המרגמות וכיוון אותן אל המצוק. המצרים בכוכים, שנפגעו מתותח הטנק, החלו להימלט במעלה המצוק, אך שם פגשה אותם אש המרגמות וכשנמלטו ממנה חזרה פגע בהם מקלע הטנק.

באותה עת לערך הצליח גם מוטה ליצור קשר עם דווידי, הסביר לו את מצבו וביקש כי הסיירת תתקוף את הרכס הצפוני, כדי לאפשר את פינוי הכוח הלכוד במיצר. דווידי ביקש ממנו לטווח את אש המרגמות, כדי לזהות לסיירת את היעד. מוטה החל לטווח את האש אל הרכס, זאת בניגוד לטיווח של הקת"ק ודהב, שכיוונו את האש אל המצוק. טיווח כפול זה נמשך זמן מה, עד שהורה דווידי לפעול אך ורק לפי הטיווח של מוטה. מוטה כיוון את האש אל הרכס, אך חשש לקרבה לקצהו, שמא תיפולנה הפצצות על עמדתו.

בתוך כך תדרך דווידי את מפקד הסיירת, מיכה, מסר לו את הידוע על מיקומו של מוטה והורה לו לתקוף את "הגבעה שהמרגמות דופקות עליה". בשעה 14:00 החל מיכה לנוע אל הגבעה שמצפון לפתח המיצר.

בעת שיצאה הסיירת הגיעה אל דווידי התגבורת - פלוגותיהם של לוי חופש ושל מיטלמן ואחריהם פלוגתו של עובד לדיז'ינסקי, שנעה ברגל.

המצב במיצר מחמיר

מהקשר עם דווידי הבין מוטה שחקה, יאיר פייקס ועימם 2 טנקים נמצאים מערבה לו, מחוץ לשטח האש. הוא רצה לבקש מחקה שיתקוף עם אנשיו ממערב וקיווה לתאם את ההתקפה עם זו של הסיירת ממזרח. הקשר של מוטה, סג"מ דן שליט יצא שוב ושוב מתוך המחסה כדי להתגבר על המיסוך וליצור קשר עם חקה אך הדבר לא עלה בידו.

מוטה החליט לשלוח אל חקה את הטנק שנותר לידו עם המסר משנסע הטנק, הגבירו המצרים את האש וסבלו ממנה בעיקר הצנחנים הלכודים בזחל"מים בהצטלבות הדרך והוואדי, שהיו הקרובים ביותר למצוק. חיילים מצרים נראו יורדים מהמדרון המערבי של המצוק אל הדרך כנראה כדי להגיע אל הזחל"מים התקועים. הרץ של מוטה, מנחם, למרות הפצע בכתפו, עלה מהוואדי עם מקלע והניס את המצרים. מוטה דרש מדווידי להחיש את התקפת הסיירת.

בינתיים ארגן חקה את הכוח שממערב למיצר פייקס, שנשלח קדימה, עצר במרחק כקילומטר את יאיר ושני הטנקים שהיו עימו, למד ממנו כי אין כוחות שלנו לפניו ודיווח על

כך לחקה. הסמח"ט הורה לו להתארגן להגנה במקום. מחשש להתקפה מהאוויר פיזר חקה את הזחל"מים שעימו בערוצים ואת הפצועים ריכז במערה וארגן את הכוח להגנה. תוך כדי כך הגיע אליו הטנק ששלח מוטה וממנו למד לראשונה על המתרחש במיצר. הוא החל לארגן את הכוח לתנועה ושיגר את הטנק חזרה עם מסר כי יתקוף בהקדם האפשרי וביקש פרטים נוספים על יעדי התקיפה.

כאשר חזר הטנק הבין מוטה כי חקה לא יגיע מיד וכי לא תתכן התקפה מתואמת עם הסיירת. הוא שיגר שוב את הטנק לחקה עם מידע נוסף ובקשה לזרז את בואו. כמו כן חזר וביקש מדווידי להחיש את התקפת הסיירת.

ניסיון חילוץ ראשון

בשעה 14:00 בפקודת דווידי הוליך מיכה, מפקד הסיירת את פלוגתו באיגוף אל הגבעה הצפונית שמעל הזחל"מים התקועים. כשהגיע מיכה אל הגבעה ביקש להפסיק את אש המרגמות ופרס את אנשיו כשדוביק מימין, אפרים משמאל ומחלקתו של צביקי מאחור כגל שני. הסיירת התקדמה פרוסה במעלה הגבעה, מבלי להיתקל באויב, תוך תנועה הורה מיכה לאפרים לטפל ב"לשון" שבמזרח הגבעה. כשהגיעו מיכה ודוביק עם מחלקתו לקצה פסתה השטוחה של הגבעה, הם גילו מספר מצרים שוכבים, הסתערו וחסלו אותם. אך בהמשך הסתערתם במורד הגבעה החלו לספוג אש חזקה מאוד שבאה היישר מלפנים. הכוח נצמד לקרקע. דוביק תמרי הספיק לראות את הדרך למטה וכמה מאנשיו של מוטה שוכבים ויורים כלפיו. הם הבחינו באש מהגבעה שמדרום לדרך אך חשבו כי אלה הם אנשיו של מוטה שכבשו אותה ולכן לא השיבו אש. אפרים, שהסתער על "הלשון" לא נתקל באויב. גם לעברו נורתה אש מהגבעה הדרומית, אך אפרים, שקודם לכן אבטח את המרגמות והשיב אש לעבר האויב שהטריד את המרגמות מאותה גבעה, ידע שהיורים הם מצרים ולכן השיב אש תוך ניצול מחסה עמדות אבן שבשטח.

הסתערות הסיירת נעצרה, מבלי שהגיעו אל הכוכים שבמצוק, שכן הם לא הבחינו בהם ולא ידעו על קיומם. מיכה עצר את צביקי כדי שלא יכנס לשטח מוכה האש, דיווח לדווידי "לקחתי את הגבעה" וביקש ממנו להורות למוטה להפסיק את האש לעברו.

מוטה ראה את הסיירת בפסת הגבעה, אך לא הבחין באש הנורית לעברה מהגבעה הדרומית ולא הבין מדוע עצרה את הסתערותה. האש לעבר הלכודים במיצר גברה, לוחמים נוספים נפגעו ומוטה דרש שוב מדווידי שהסיירת תסתער והפעם תיאר את עמדות האויב - כוכים במורד הגבעה עליה הסתערה הסיירת. דווידי העביר את המידע למיכה והורה לו לשטוף את עמדות האויב מהפסגה עד הכביש. הסיירת קמה להסתערות נוספת ונבלמה באש הכבדה מהגבעה הדרומית תוך שהיא סופגת נפגעים. מיכה דיווח לדווידי על מצבו והציע להמתין לרדת הערב ואז לתקוף שוב בחסות החשכה.

סיפור יהודה קן-דרור

דוידי היה נתון בלחץ בלתי פוסק מצד מוטה להמשיך בהסתערות הסיירת ומצד שני דיווח מיכה כי אין טעם להסתער כל עוד לא שותקו העמדות המרתקות אותו. הוא החליט לשלוח אל תוך המיצר כלי רכב, שיסע עד מוטה במטרה "למשוך אש". דוידי הציב מספר קצינים שיצפו במשקפות לעבר הרכסים על מנת לאתר את מיקומו המדויק של האויב. כך יכלו לאכן את עמדות האויב ולטפל בהן ע"י כוחות התגבורת שהגיעו.

דוידי ביקש מן הסובבים אותו מתנדב. קצינים כרפול וחיים נדל התנדבו מיד ויחד איתם התנדב נהגו במילואים של דוידי, יהודה קן-דרור. דוידי בחר בנהגו. מאחר שלא היה במקום כלי רכב משוריין, נשלח יהודה קן-דרור בג'יפ. דוידי העביר הוראה באלחוט לכל הכוחות שיחדלו לירות על מנת שיהיה קל יותר לגלות את עמדות האויב. מספר דוידי:

"יהודה היה על ידי כל הזמן וראה את המצב. בשבילו לא הייתה זאת התנדבות לדבר בלתי ידוע. ברור היה לו שמעטים סיכויי להישאר בחיים. כשהתנדב התבוננתי בו. חיוורון של מוות היה נסוך על פניו, אך גם היה בהם קווי החלטה נחושה. הוא לא היסס רק שאל בשקט איך לנסוע. הוא עלה על הג'יפ והתניע אותו."

סמוך לשעה 15:00 יצא יהודה קן-דרור למשימתו. הוא החל נוסע במהירות גוברת והולכת אל תוך המיצר כעבור דקה נעלם מעיני דוידי בעיקול הדרך. הוא נגלה לעיני כוח מיכה. יהודה קן-דרור עקף את כלי הרכב המצריים והישראליים בנסיעה מהירה ביותר. המצרים החלו יורים מכל סוגי כלי הנשק שברשותם. הג'יפ נבלם ונהגו עף החוצה.

סיפורו של סג"מ דן זיו

הדיווחים שקיבל דוידי בעקבות מסעו של קן-דרור לא סיפקו מידע מדויק על האויב, מידע שהיה דרוש לתכנון המהלכים הבאים. דוידי החליט לעשות ניסיון נוסף, הפעם עם הזחל"ם של מינצר שהגיע באותו רגע, לאחר שהוריד את הפצועים ב"מזלג". הוא הטיל על קצין בשם דן זיו, מפלוגתו של עובד לבחור ארבע לוחמים, להגיע למוטה, לפנות את הפצועים מתוך המיצר ובדרכו לנסות ולהבחין בעמדות האויב. הזחל"ם עשה את דרכו אל השטח מוכה האש. תחת אש מצרית כבדה הוא הגיע למקום הזחל"מים הפגועים. הוא ראה את הג'יפ הרוס ובצידו את יהודה קן-דרור בתנוחה של מת. דן וחבריו העמיסו על הזחל"ם מספר פצועים, וכדי לפנות להם מקום השאיר במיצר שניים מאנשיו. בקור רוח הוא כיוון את הזחל"ם כך שיוכל להסתובב ולחזור חזר דרך מסך האש ופינה את הפצועים ל"מזלג".

32

33

34

35

מטוסים מצריים תוקפים

באותה שעה חלפו ארבעה "מטאורים" מצריים בטוטה נמוכה מעל המיצר בטוסם ממערב למזרח. חקה הבחין בהם בעת שהכוח התארגן לתנועה הוצאת הפצועים, קיבוץ האנשים וריכוז הזחל"מים. עם הופעת המטוסים הורה לפזר את הרכב ולהחזיר את הפצועים למחסה. כל עוד נמצאו המטוסים באוויר היה הכוח בכוננות נ"מ והפסיק את ההכנות לתזוזה. המטוסים החלו חגים מעל הכוחות שבפתחו המזרחי של המיצר ועטו על עמדת המרגמות. ביעף הראשון נפגעה עמדת המרגמות ויחידתו של לוי. פלוגתו של מיטלמן, שלא נפגעה, פתחה באש לעבר המטוסים.

מעל ה"מטאורים" הופיע זוג מטוסי מטוסי "מיסטר" ישראליים והתכוננו לתקפם, אך מעליהם צפו 6 "מיגים" מצריים ומטוסינו נאלצו לפנות אל האיום החדש ולהניח ל"מטאורים". אלו ירדו ליעף נוסף והפיגזו את שדרת המכוניות החונות על הדרך משאית תחמושת המרגמות נפגעה, התפוצצה והבעירה את המשאית שאחריה וכך התפוצצו 8 משאיות, בהן אחת עם חומרי חבלה. המטוסים הסתלקו והכוח עסק בפינוי הנפגעים.

36

ניסיון לחלץ את הסיירת

עד בוא המטוסים שידרה הסיירת הודעה על מצבה החמור דויד הורה ללוי חופש לעלות על הרכס שמצפון. בעלותו גילה שם לוי את פלוגתו של מיטלמן. מאחר שפלוגתו נפגעה, ביקש לוי ממיטלמן להגיע באיגוף לגבעת התצפית ולחלץ משם את נפגעי הסיירת. בשעה 16:00 נעה פלוגת מיטלמן. כאשר הגיע מיטלמן לגבעת התצפית פגש בשני פצועים מהסיירת ואלה הזהירו אותו כי מצויים מצרים ביוני לבין הסיירת ובין הסיירת לבין הכוח של מוטה. מיטלמן שיגר חלק מהפלוגה במורד הגבעה כדי לאתר את הסיירת, אך הם ספגו אש מהגבעה הדרומית ורובם נפגעו. מיטלמן חילץ אותם לאחור והחליט להמתין לחשכה כדי להמשיך במשימתו.

37

מיכה ביקש מדויד רשות לסגת אל גבעת התצפית, שיכלה להעניק מחסה נאות מאש הגבעה הדרומית. דויד אישר והודיע למיכה שהוא שולח גם את פלוגתו של עובד לעזרתו. דוביק ומחלקתו קמו ממחסה האבנים הקלוש ונעו, תחת אש, עם הנפגעים אל גבעת התצפית, אך נתקלו באש ממנה ושכבו ארצה. הם ניסו לסמן, בניפנוף חולצות וגופיות, לאנשיו של מיטלמן כי יחדלו מירי, אך ללא הצלחה. בלית ברירה הורה מיכה למחלקה לחזור לאחור אל עמדות האבנים אותן עזבו זמן קצר לפני כן (בדיעבד הסתבר כי מאש כוחותינו נפצע אחד מאנשיו של דוביק).

38

הסיירת מסתערת בשלישית

המצרים הגבירו את האש מהמצוק לעבר הכוח שבמיצר ובחיפוייה ירדו מספר מצרים אל נגמ"ש שהיה מוסווה בשיחים, במרחק כמה עשרות מטרים מהזחל"מים התקועים והפצועים שלידם. מיד נפתחה אש מק"ב מהנגמ"ש לעבר הצנחנים שליד הזחל"מים. מוטה שלה לשם את הטנק וזה חיסל את הנגמ"ש והעלה אותו באש.

תנועת המצרים בשטח נראתה למוטה כהכנה לשטיפת המיצר בשטח היו נפגעים רבים שמצבם החמיר ותחמושתו של הטנק כמעט ואזלה. מוטה תבע מדווידי להפעיל שוב את הסיירת ולחסל את הכוכים שמצוק. מצב הלכודים במיצר נראה לדווידי כמצדיק להטיל את הסיירת להסתערות נוספת, למרות נפגעייה, והורה למיכה "הסתער מיד והפעם חסל את כל העמדות שבינך לבין הדרך".

מיכה הפעיל את מחלקתו של צביקי והורה לו להסתער משמאל לדוביק. דוביק הקים את אנשיו והחל להסתער עימם ומיד נורתה עליהם אש כבדה מהגבעה הדרומית שגרמה לנפגעים ואלו שהמשיכו להסתער התדרדרו מטה מהמצוק שהיה ניסתר מעיניהם. מיכה ודוביק נפצעו והכוח נבלם באש הכבדה. כמה מהצנחנים שכבו על שפת המצוק שנגלה להם לפתע והטילו רימונים אל המצרים שניסו לעלות אליהם מהכוכים.

צביקי עבר דרך מחלקתו של אפרים והסתער במורד "הלשון" ומחלקתו נפגעה מיד מאש צולבת מהגבעה הדרומית ומהכוכים שבמצוק שבעורפם. מעטים הצליחו להגיע אל הדרך ולתפוס מחסה מה בין גלי האבנים, אך רובם נפגעו באש הצולבת. דווידי הורה לאפרים לחסל את הכוכים, אך זה היה עסוק בפינוי נפגעייו של צביקי והציע להמתין לרדת החשכה.

בינתיים הגיעה פלוגתו של מיטלמן והחלה לאסוף ולפנות את נפגעי הסיירת ולעזרתם הגיעה גם יחידתו של עובד לוחמים מפלוגת מיטלמן נשארו על הרכס לאבטחה ואפרים נותר על "הלשון". עם חשכה ירד עם כמה מאנשיו לעבר הדרך כדי לחלץ את אנשי צביקי שהיו שם ובדרכם חיסלו כמה עמדות אויב. בחסות החשכה פנה אפרים לטהר את עמדות המצרים.

כוח הסמח"ט מגיע

כעת גברה האש, מכיוונים שונים, לעבר הלכודים במיצר ונראה היה כי זו אש הכנה לקראת הסתערות להתקפה עליהם. אש הצנחנים פחתה והלכה, רבו הנפגעים והתחמושת הלכה ואזלה.

בשעה זו, סמוך ל-1700, הופיע הכוח של חקה, בעיקולו המערבי של המיצר ושני הטנקים בראש הטור מוטה הורה לדהב לכוון את אש הטנקים אל הגבעה הדרומית, שסיכנה עתה יותר מהמצוק. אש הטנקים שיתקה במהרה את המצרים והם החלו נמלטים במעלה הגבעה. הטנקים רדפו אחריהם באש והצטרפו אליהן אנשיו של אפרים. האש אל המיצר רפתה והתאפשר להגיע לפצועים ולהושיט להם עזרה.

חקה עצר את הכוח ליד רכס העיקול ויחד עם פייקס ויאיר נסע את מוטה כדי לקבל תמונת מצב. מוטה הורה לפייקס לעלות ולסרוק את הרכס שמצפון לדרך ועל יאיר לעלות על רכס העיקול ולסרוק מדרום. חקה יתאם בין הכוחות ועליהם להתקדם עד הנגמ"ש המצרי הבוער שנקבע כגבול גזרה כדי לא להיתקל בכוחות שיבואו ממזרח.

פייקס עלה על הרכס הצפוני והחל לסרוק אותו עד למורד לדרך תוך סריקה נתקלו במצרים בורחים ובמספר עמדות שחוסלו. בלחימה ספגו הרוג ומספר פצועים, בהם פייקס עצמו.

יאיר סרק את רכס העיקול, נתקל בעמדות מצרים וחיסל אותן.

שני הכוחות הגיעו עד השריונית הבודרת ושם עצרו, כמתוכנן, וירדו אל הדרך לאחר הטיהור ארגן מוטה את הכוח בשדרה במגמה להגיע אל הזחל"מים ההרוסים שבהצטלבות הוואדי והכביש ולחלץ את הנפגעים. כשהגיעו אליהם החלו הצנחנים להעביר את חבריהם הפצועים ואת גוויות ההרוגים אל הרכבים. השדרה המתינה לטיהור חלקו המזרחי של המיצר

טיהור המיצר ממזרח

דווידי הטיל על לוי ועובד לטהר את המיצר ממזרח, לוי מצפון לדרך ועובד מדרומה, עד הנגמ"ש המצרי הבודר ההתקפה תיערך במקביל, כדי למנוע מהמצרים סיוע הדדי. כל אחד יבחר קבוצה של 25 לוחמים, שכן השטח לא מאפשר פריסת כוח גדול יותר הקשר בין הכוחות, הצנחנים המפוזרים במיצר והכוח של מוטה נעשה בצעקות. המפקדים פנו לבחור את האנשים, לארגנם בחוליות, לתדרכם והורו להם להצטייד בתחמושת ורימונים נוספים. כשעה לאחר רדת החשיכה, בשעה 1800, יצאו שני הכוחות למשימתם כשהם פרוסים בשרשרת, מהדרך ועל מדרונות הגבעות שמצדדיה.

בהגיעם אל מול "הלשון" פגש הכוח של עובד באפרים וכמה מאנשיו, ואלה הזהירו אותם מפני עמדת מק"ב מצרית המצויה לפנייהם, בכך לפנייהם החלו מצרים לנטוש עמדות קדמיות, לעמדות מבוצרות יותר בכוכים. הצנחנים התקדמו בדממה, נצרו את אישם עד להופעת מטרה וודאית והתאמצו לגלות את עמדת המק"ב. נפץ רימון וצורות מקלע חשפו את העמדה לעיני הצנחנים. הם השליכו לעברה רימונים, ותוך כדי כך נפגעו כמה מהם מהאש, אך הרימונים ניתזו מקיר העמדה, חזרו למשליכיהם וגרמו לעוד נפגעים. גם ירי רנ"ט לא הצליח לפגוע בדרך הירי הצר של העמדה. לבסוף הצליח אחד הצנחנים להגיע לקרבת העמדה ולהשחיל רימון לתוכה. המקלע נדם, אך מהעמדה נשמעו קולות המצרים ושקשוק נשק. לעת זו הגיע עובד למקום. מספר מוני, רס"פ בפלוגתו של עובד:

" עמדתי במקום כזה ששום רימון מתגלגל לא היה יכול לפגוע בי, ניסיתי לעלות לכוך, אבל אי אפשר היה, משום שהמקום היה תלול מאוד וצריך היה ממש להיאחז ברגלי העמדה, כדי לטפס אליה. כאן הגיע עובד והתחיל להתרגז. הוא לא אהב לראות שהדברים לא מסתדרים מהר הוא טען שיכולנו בזמן שעמדנו לרגלי הבונקר לחסל כבר חטיבה שלמה. אחר כך ניסה לעלות בעצמו וראה שאינו יכול. לבסוף נצמד אל הבליטה של המצוק ושמע את הצווחות שבקעו מתוך העמדה המצרית. פתאום ראיתי שהוא מחזיק רימון ביד. ניסיתי ברגע האחרון לומר לו שכל הניסיונות הקודמים לזרוק רימון לא הועילו אבל הנצרה כבר הייתה פתוחה. הוא צעק 'רימון', שחרר מיד נצרה, זרק אותו חלש חלש, כדי שיצליח להתגלגל לתוך התרמילים שהערימו המצרים בפתח העמדה. מיד אחרי שזרק את הרימון הרגשתי שמהו לא בסדר. הרימון פגע באבנים ולא השתחל לתוך העמדה, אלא התגלגל חזרה למטה. שמעתי אותו פתאום לוחש: 'הרימון חוזר' ואחר כך הרגשתי שהוא דוחק אותי לצלע הסלע בכל הכוח שלו - והיה לו הרבה כוח.

עוד לפני שהרימון התפוצץ הבנתי בשניה שעובד מציל את חייו. הוא לפת אותי בתוך גופו והסתיר אותי כל כך טוב, ששום דבר לא יכול היה לפגוע בי, ידיו וכתפיו

40

41

חיבקו אותי מסביב ולחצו עלי. פניו עמדו מול הרימון המתגלגל. אחר כך שמעתי את ההתפוצצות וידעתי שנפגע. מתחת לבית השחי שלו נקרע פצע גדול ששתת דם. הרסיסים פגעו גם בהללים אבל הוא המשיך לעמוד זקוף. שאלתי אותו אם צריך להוריד אותו למטה, והוא השיב לי בפשטות: אני יורד לבד, אל תדאג. ראיתי שהוא מסתובב ויורד בכוחות עצמו במדרגות המדרון. כשהגיע לשפת המצוק, הספקתי לראות אותו נופל ומתדרדר למטה, הוא נפל מגובה של 18 מטרים בערך, ונהרג."

(משה נתן / עובד, דיוקנו של לוחם, 'במחנה', ספטמבר 1965)

באותו זמן התקדמה חוליה נוספת בוואדי וחיסלה שתי שריוניות מצריות מוסוות ואת החיילים ששכבו מתחתן וירו אל הזחל"מים התקועים במיצר חוליה זו ושרידי הכוח של עובד המשיכו וטיהרו את השלוחה של הגבעה הדרומית, השמידו עמדות אויב וראו את החיילים המצרים הנותרים נמלטים. הנותרים מכוח עובד הגיעו אל הנגמ"ש הבוער מבלי להיתקל באויב נוסף וחברו אל כוח הסמח"ט.

לוי, שנע מצפון לדרך פגש גם הוא באפרים וזה תדרך אותו על עמדות האויב שבמצוק. תוך כדי כך נתבקש להעביר חוליה משלו לכוח של עובד שסבל נפגעים רבים. לוי טיפס על "הלשון" עד למקום בו ניתן היה לירות לעבר העמדות המצריות. כאן פרס את אנשיו ופתח באש מטווח קצר המצרים השיבו אש, אך זו לא היתה יעילה. לעומת זאת אפשרה האש ללוי לאכז את המערך המצרי. הוא הבחין כי העמדות ערוכות בכוכים בשלוש קומות, זו מעל זו. בהתאם לכך ערך את הכוח חוליה לכל קומת כוכים והרביעית בעתודה. הוא תדרך את הלוחמים לשלש את הרימונים לתוך העמדות ולא להשליכם, לבל יתדרדרו ויגרמו לנפגעים לכוח.

החוליות התקדמו וטיהרו כוח אחר כוח ברימונים ובירי ה"עוזים". אפרים נע על שפת המצוק, כיוון את החוליות ויצר מגע עם אנשי הסיירת ומיטלמן שהיו מעליו כדי למנוע ירי על כוחותינו. נראה היה שאין קץ לעמדות אלה. הכוח לחם כשעתיים לאורך כ-300 מ' והותיר מאחוריו כ-90 מצרים הרוגים. לכוח היו הרוג ו-3 פצועים. סמוך לשעה 2000 דיווח לוי על סיום הטיהור וחבר אל הכוח שבוואדי.

מוטה ארגן את איסוף הפצועים מהשטח, אלה נחבשו והועמסו על כלי הרכב והשדרה כולה נעה אל "המזלג".

לאחר 7 שעות לחימה נסתיים קרב המיתלה. 38 צנחנים נהרגו בו ו-120 נפצעו. 7 מן הלוחמים קיבלו מאוחר יותר צל"ש על גילויי גבורה בקרב. מבין החיילים המצריים נמנו 260 הרוגים.

מיד לאחר הקרב התארגנו הצנחנים בשטח, נכונים לקדם פני התקפת אויב. למחרת נסרק המיצר ביסודיות ונמצאו ששת גופות הנעדרים מהקרב.

סיכום

כאשר אנו בוחנים את קרב המיתלה בפרספקטיבה היסטורית, עלינו לראותו כחלק מתמונת המערכה, על שלביה ומהלכיה.

מבחינה זאת לא היה זה קרב מכריע שהשפיע על המערכה בכללותה ונערך בזירה משנית, שכל מטרתה הייתה ליצור איום על התעלה ולספק לשותפותיה של ישראל עילה להתערבות. הצנחנים לא נשארו במקום והם הופנו דרומה, לעבר שארם א-שייח. הקרב התפתח מסיוור שנקלע למלכודת, מרצון לחלץ את הנפגעים ששאב עוד כוחות וחייב הפעלת כוחות נוספים כדי להתגבר על האויב.

בויכוח על הצורך להיכנס לקרב במיתלה, במיוחד על רקע האבידות הקשות, נחלקו הדעות בעבר והן חלוקות אף היום. אין מעניינינו להיכנס במערך שיעור זה לשאלה זו, שהיא מורכבת ומסובכת, וחורגת מסיפור מהלך הקרב.

מאידך חשוב להתייחס לקרב עצמו ולתיאור פעולות הלוחמים והמפקדים, במצב החמור אליו נקלעו בגלל תנאי שטח נתונים. למרות התנאים הקשים נטל הכוח הלוחם יוזמה, כשהמפקדים מובילים ומביאים לידי ביטוי בולט את מנהיגותם הצבאית, ויצא לחפש את האויב במטרה ליצור איתו מגע, להסתער עליו ולהביסו. בזכות ערכי לחימה אלו, "הפכו את הקערה על פיה", התגברו על החי"ר המצרי, והכריעו את הקרב.

חשוב ללמוד את הקרב הזה, כי יש בו מאפיינים רבים לרוח הלחימה של צה"ל באותה תקופה, יש בו מרכיבים שחובה ללמוד אותם ולהתחנך לאורם (כשם שיש ללמוד מהטעויות שנעשו).

התנדבות למשימות מסוכנות

יהודה קן-דרור התנדב למשימה שאחוז הסיכויים לצאת ממנה בחיים היה אפסי. ובכל אופן הוא התנדב לנוסע בג'יפ אל תוך המארב המצרי במיצר הידיעה כי חבריו נמצאים בסכנה גדולה, בלא אפשרות להיחלץ, הביאו אותו לידי הכרה שחייבים לעשות מהלך שיעזור ליצור תפנית בקרב. כאן חשוב להזכיר שלמשימה התנדבו עוד כארבעה קצינים מהבכירים בשטח.

סג"מ דן שליט קשרו של מוטה חרף נפשו לא אחת כאשר יצא מחוץ למחסה חשוף לאש המצרית, שנורתה מטווח של כ-80 מטר הייתה זאת הדרך היחידה ליצור קשר עם היחידות השונות. דן ידע שללא פעולה יוצאת דופן יהיה קשה לחלץ את הכוח המפוצל.

חילוץ נפגעים

במהלך הקרב על המיתלה נפצעו צנחנים רבים. חלקם נאלצו לשכב במקומות מוכי אש. הם האמינו שיבואו לחלצם. בצה"ל כל חייל יודע שבמידה והוא יפגע - לא יפקירו אותו.

דן זיו יצא בפקודת דוידי לחלץ את פצועי זחל"ם החוד במרכז המיצר. בקור רוח מדהים תוך גילוי דוגמא אישית נכנס דן זיו ועוד ארבעה לוחמים אל תוך האש המצרית וחילץ מספר פצועים בכך הציל את חייהם, המחיש לאחרים כי לא יופקרו ותרם תרומה מוראלית.

דבקות במשימה ואחוות לוחמים

התנאים בהם נדרשו המפקדים לקבל החלטות ולפעול, היו קשים: כוחות מפוצלים ללא קשר ביניהם, אי ידיעה על היקף ומיקום הכוח המצרים, ומצבם הנחות בשטח. על אף זאת ביצעו המפקדים את הפקודות גם בתנאים אלה. מיכה מפקד הסיירת ואיתו לוחמיו הסתערו שוב ושוב במורד הגבעה הצפונית עד אשר נבלמו באש כבדה וספגו נפגעים רבים. לוי חופש, עובד לדיז'ינסקי ומיטלמן יאיר ופייקס טיהרו את העמדות של המצרים והכוכים בהם הסתתרו תוך סיכון עצמי גבוה ודביקות בלתי רגילה במשימה. עובד לד'זינסקי אף הקריב את חייו כדי להציל את חבריו מהרימון שהתדרדר

עיטורים בקרב

עיטור הגבורה: סג"מ זיו דן

על גילוי אומץ לב למופת בקרב. סג"מ זיו התנדב לצאת לחלץ פצועים, נסע בזחל תחת אש מק"בים ומקלעים, בזוקות ורנ"טים שנורתה מטווח 50 מטר לאור היום. ביצע את משימתו בשלמות והמשיך להוביל את יחידתו במשימות חילוץ פצועים.

עיטור הגבורה: טור' קן-דרור יהודה

על התנדבות, אומץ לב וחירוף נפש בלתי רגילים, תחת אש קטלנית בקרב. טור' קן דרור יהודה התנדב לנסוע בג'יפ פתוח בדרך המיצר כדי למשוך אש מעמדות האויב ולאפשר את איתרון אף שידע כי אין כל סיכוי שלא ייפגע בפעולה זו. הוא יצא מול אש של לפחות 6 מק"בים, מקלעים, רובים, בזוקות ורנ"טים, שנורתה עליו ביום, מטווח של פחות מ-50 מטר

עיטור העוז: טור' לבוב מנחם

על גילוי אומץ לב, כוח סבל ומסירות למופת בקרב. בעת הקרב במצרי המיתלה שימש טור' לבוב כרובאי. כבר ברירות הראשונות נפצע בכתפו הימנית ונשאר שוכב ליד הזחל. לאחר שהתאושש התייצב בפני המפקד ושימש בתפקיד רץ בשטחו הנתון לאש משלוש כיוונים. כשהופיעו חיילי אויב על הרכס, נטל מקלע לידיו וירה בו בכתפו הימנית, תוך כאבים חזקים ביותר ותוך קבלת אש בלתי פוסקת מהרכס השני. רק לאחר שהשמיד את יחידת האויב חזר למחסה. למרות כאביו המשיך בתפקיד רץ גם במשך הערב וסרב להתפנות באותו הלילה.

עיטור העוז: סגן לדיז'נסקי עובד ז"ל

על גילוי מנהיגות מעולה ואומץ לב למופת. סגן לדיז'נסקי שימש כמ"פ והוביל מחלקה מפלוגתו בהתקפת לילה על אויב מחופר ומבוצר בכוכים, שמנה פלוגה לפחות. הוא הסתער בראש אנשיו והטיל רימון לעמדת אויב, אך הרימון נפל חזרה לעבר המחלקה. סגן לדיז'נסקי הפיל את החייל הקרוב אליו על האדמה ושכב עליו. בהתפוצצות נהרג ועל ידי כך הציל את חיי החייל ואת חיי חיילים נוספים מהמחלקה.

עיטור העוז: סגן מצליח חיים ז"ל

על גילוי מנהיגות ואומץ לב למופת בקרב. סגן מצליח שימש כסמ"פ, השתתף בהתקפת הלילה על עמדות האויב. הוביל את אנשים להתקפה ונהרג בעת קרב פנים אל פנים בעמדת האויב.

עיטור העוז: סג"מ שליט דן

על גילוי אומץ לב מעולה ודבקות במשימה ללא סייג בקרב. בעת הקרב על המצרים שימש סג"מ שליט קצין קשר השטח שבו ישב כוסה באש משלושה כיוונים, וכל תנועה בו הייתה כרוכה בסכנה חמורה. היות שממקום המחסה לא השיג קשר עם יחידות המשנה יצא מידי פעם ועמד בשטח פתוח, כשהוא חשוף משלושה כיוונים, והשיג קשר מעשה זה חזרה ונשנה במשך ארבע שעות פעמים ללא ספור

עיטור המופת: סרן אלטמן יקותיאל

על ביצוע משימה קרבית ביעילות, תוך דבקות במטרה, בשמשו כפקח אוויר של כוח מוצנח. בהיות כוח מוצנח מבודד במעבר המיתלה הצליח סרן אלטמן למלא את תפקידו למופת ולכוון בדיוק רב ביותר את מטוסי חיל האוויר אשר הגישו סיוע קרוב לכוח המוצנח בהיותו תחת אש טורדנית של האויב.

מחנה צבאי "זום" חזעה זוסיה

חזעה זוסיה הייתה אחת מן הנשים החברות ב"זום" שהתגייסה לשרת במחנה צבאי. היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"זום" שהתגייסה לשרת במחנה צבאי. היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"זום" שהתגייסה לשרת במחנה צבאי. היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"זום" שהתגייסה לשרת במחנה צבאי.

ל"י זאב קיסרי לידן נאמי-חננה זוסיה

נאמי-חננה זוסיה הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י זאב קיסרי". היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י זאב קיסרי". היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י זאב קיסרי". היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י זאב קיסרי".

ל"י סייח היצור זאב-חננה זוסיה

זאב-חננה זוסיה הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י סייח היצור". היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י סייח היצור". היא הייתה אחת מן הנשים החברות ב"ל"י סייח היצור".

דיון ערכי: דילמות פיקודיות

הדיון בסוגיה הנדונה הוא חלק בלתי נפרד ממערך השיעור עם זאת, יש לקיים את הדיון לקבוצות שרמתן בינונית ומעלה וחייליהן מתמצאים היטב בפרטי הקרב (מומלץ לרמות פיקודיות).

הדיון יתקיים בתום סיפור הקרב. הדיון מתייחס ישירות לאירועי הקרב ב"מעבר המיתלה". בדיון זה, כמו בכל דיון מורשת קרב **איננו באים לשפוט אם הייתה החלטת המפקד צודקת אם לא, אלא לבחון את שיקולי המפקדים והחיילים ואת התנהגותם בקרב.** הדיון מתחלק למספר שאלות העולות תוך כדי סיפור הקרב.

הדילמה של מוטה

"ביום ד' 13 באוקטובר, בשעה 11:00 הגיע לביקור רמ"ט פיקוד דרום, רחבעם זאבי "גנדי".

אריק ביקש להוציא "סיור אלים" לכיוון המיצר כשהוא מסביר את שיקוליו בשטח. "גנדי אישר הוצאת סיור בסדר גודל של פלוגה אחת, תוך מתן הוראות מפורשות לעצור במקרה של היתקלות ולא להיכנס לחימה. הסיור החל להיכנס לתוך המיצר כאשר המצרים החלו צולפים על שני הזחל"מים הראשונים בשיירה. אחד הזחל"מים נפגע במערכת ההיגוי ונעצר. המפקד והלוחמים נפגעו אף הם, הזחל"ם השני ניסה להגיע לזחל"ם הראשון.

לפני מוטה עמדו שתי אפשרויות: לסגת, בהילוך אחורי חזרה או להמשיך קדימה ולצאת משטח האש ואח"כ להתארגן ולתקוף. לנגד עיניו של מוטה עמד חילוץ אנשי הזחל"ם הראשון שניצב תקוע. הוא סבר שנסיעה מהירה של הזחל"מים – תוך ירי בכל הכלים שבידיהם – תניס את המצרים. כאן הייתה המציאות שונה. האש שנורתה על הצנחנים הייתה כה יעילה, עד כי הם נאלצו להסתתר בתוך הזחל"ם ולא הגיעו לכלל ירי שסיכן את תוקפיהם. הרבה זמן לחשוב לא היה ומוטה החליט – להמשיך!..."

הקטע אותו קראנו מעלה בפנינו מספר נקודות לדיון בדילמה שעמדה בפני מפקד הכוח:

- הייתה הוראה מפורשת **שלא להיכנס לחימה במקרה של התקלות והתנגדות**, האם ההוראה תופסת בכל תנאי, או שמא יש למפקד מרחב תימרון לשיקול דעתו?
- תוך כדי תנועה נוצרו נסיבות חדשות כאשר זחל"ם אחד נתקע והלוחמים שבו נפגעו

והיו נתונים תחת אש מצרית כבידה, כיצד השפיעו/משפיעים נתונים אלה על שיקולי המפקד?

- היה חשש שיציאה לאחור או ניסיון להסתובב יחשפו את הסיור לפגיעות נוספות, כיצד יש להתחשב בנתון זה מול היכולת לעצור את הטור ולשקול את המצב ולתכנן כיצד לחלץ את מי שנפגע?
- האם לכניסה אל תוך המארב הטקטי בניסיון לחלץ את הפגועים לא היה בה זלזול באויב, בכוחו וביתרונו הטקטי?

דגש:

תוך כדי סערת הקרב מתפתחים לא אחת תנאים מורכבים המחייבים את החלטתו של המפקד

על המפקד להבין היטב את המצב אליו נקלע ובהתאם לכך לפעול. יש פעמים שהפקודה המונחת מגבוה מביאה את המפקד לידי קונפליקט באשר לביצועה, בצה"ל ביצוע הפקודה והדביקות במשימה הן מאבני היסוד לאיכותו המקצועית – ערכית.

חשוב לציין שכאשר משתנים הנתונים נדרשת החלטה של מפקדה ברמה מקומית היכולה לעמוד בסתירה לפקודות שקיבל. בפני מצב כזה עמד מיכה קפוסטה, מפקד הסיירת והוא בחר לבצע את הפקודה כלשונה.

סיפורו של יהודה קן-דרור

" בן שלמה ושמחה. נולד ביום ה' באדר א' תרצ"ה (8.2.1935) בירושלים. סיים את לימודיו בבית-ספר יסודי. גויס לצה"ל בדצמבר 1953. באמצע גיוסו פרצה מערכת-סיני. גיבור מופלא היה יהודה, ומעשהו הבא, שהיה מעשהו האחרון, יוכיח: מפקד יחידתו הודיע כי יש לו צורך במתנדב לנסוע לתוך הוואדי כדי למשוך אליו את האמצרים ולאחר את עמדותיהם הסמויות מן העין. יהודה התנדב מיד ויצא בנסיעה חפוזה בג'יפ.

הוא שעט קדימה ללא היסוס, כי ידע שיש בכך כדי להציל חיי אחרים. וכל אותה שעה משך אליו את תשומת-לב האויב. לבסוף פגעו כדוריהם בבטנו, בידיו וברגליו עד כי אבדה שליטתו בהגה, אך הג'יפ המשיך לדהור קדימה עד שניצב דום. אז צנח יהודה מתוך הג'יפ המנוקב והטיל עצמו החוצה על קרקע קשה והאש עודנה משתוללת מעליו. אט-אט התקרב לצד הדרך והתחפר בתעלה. עם רדת הלילה נתגלה יהודה כמעט באפיסת כוחות כשהוא מתפתל בכאביו לעיני חבריו-לשורה, שהיו בטוחים כי בשעת נסיעתו מצא את מותו וחשבוהו להרוג. אולם רק כעבור חודשיים בערך, אחרי מאבק קשה עם המוות, ביום א' בשבט תשי"ז (3.1.1957), נשם יהודה את האחרונה בנשימותיו ומת מפצעיו.

הרמטכ"ל, רב-אלוף משה דיין, ציין אותו לשבח על התנדבותו, על אומץ-לבו ועל חירות-נפשו הבלתי רגילים תחת אש קטלנית בקרב.

במבצע קדש (1956), במדבר סיני, בעיצומו של הקרב, מצאו את עצמם כוחות צה"ל לכודים בתוך ואדי, כאשר יורים עליהם מכל הכיוונים, ואין באפשרותם להמשיך או לסגת. המצב היה קשה והמפקד החליט אין מנוס מלשלוח מישהו שישימש כמטרה נעה וימשוך את האש לכיוונו. רק כך יוכלו לזהות את מקורות האש ולפגוע בהם, ואז אולי להיחלץ המצור מטררת המשימה היתה ברורה ככולם, וכך גם הסכנה - מוות כמעט ודאי. דממה השתררה. כולם הבינו את החשיבות של המשימה וההתנדבות אליה. אחד ישלם בחייו כדי להציל את כולם ובכל זאת להתנדב למות? יהודה קן דרור התנדב לקחת על עצמו את המשימה, הוא נסע אל תוך אש האויב.

מספר דוידי מפקדו של יהודה:

"יהודה היה על ידי כל הזמן וראה את המצב. בשבילו לא הייתה זאת התנדבות לדבר בלתי ידוע. ברור היה לו שמעטים סיכוייו להישאר בחיים. כשהתנדב התבוננתי בו. חיורון של מוות היה נסוך על פניו, אך גם היה בהם קווי החלטה נחושה. הוא לא היסס רק שאל בשקט איך לנסוע. הוא עלה על הג'יפ והתניע אותו."

לדיון:

- האם הייתם מוכנים לקחת על עצמכם משימה כזאת?
- האם יש דרך אחרת מלבד התנדבות להחליט החלטות כאלה?
- האם הייתם מוכנים לוותר על דברים שחשובים לכם למען ערכים בהם אתם מאמינים?
- האם אתם עושים זאת בחייכם היום? במה זה מתבטא?

הקטע הבא לקוח מתוך דיון בתכנית רדיו "30 שנים לקדש":

יצחק נוי: האם הוא הבין את משמעות ההתנדבות שלו לעלות לגי'פ? אהרון דוידי: הוא עמד על ידי וראה את האש. כשאמרתי לו את הדבר הזה, ראיתי שהוא מכווץ את השפתיים, התמונה זכורה לי עד היום הזה. אמרתי לו "סע בכל המהירות הם יורים עליך ואתה מושך את האש. מראש ידעתי שסיכויי לחזור הם אפסיים".

חיים נאדל: פרט לקן דרור היו מספר מתנדבים שהיו מוכנים לעלות על הג'יפ ולמשוך את האש ודוידי החליט על קן דרור. אהרון דוידי: אחד המתנדבים היה נאדל בעצמו, היה משה וחצי, רפול... יאיר פרסו. מתוך הקצינים שלידי כולם התנדבו.

לדיון:

- **מהי זכותו של המפקד לשלוח את נהגו - חיילו למשימה כה מסוכנת ?**
- **האם היה מקום להעדיף לשלוח את הנהג על פני הקצינים למשימה שסיכוייו לצאת ממנה אפסיים ?**

הדגש:

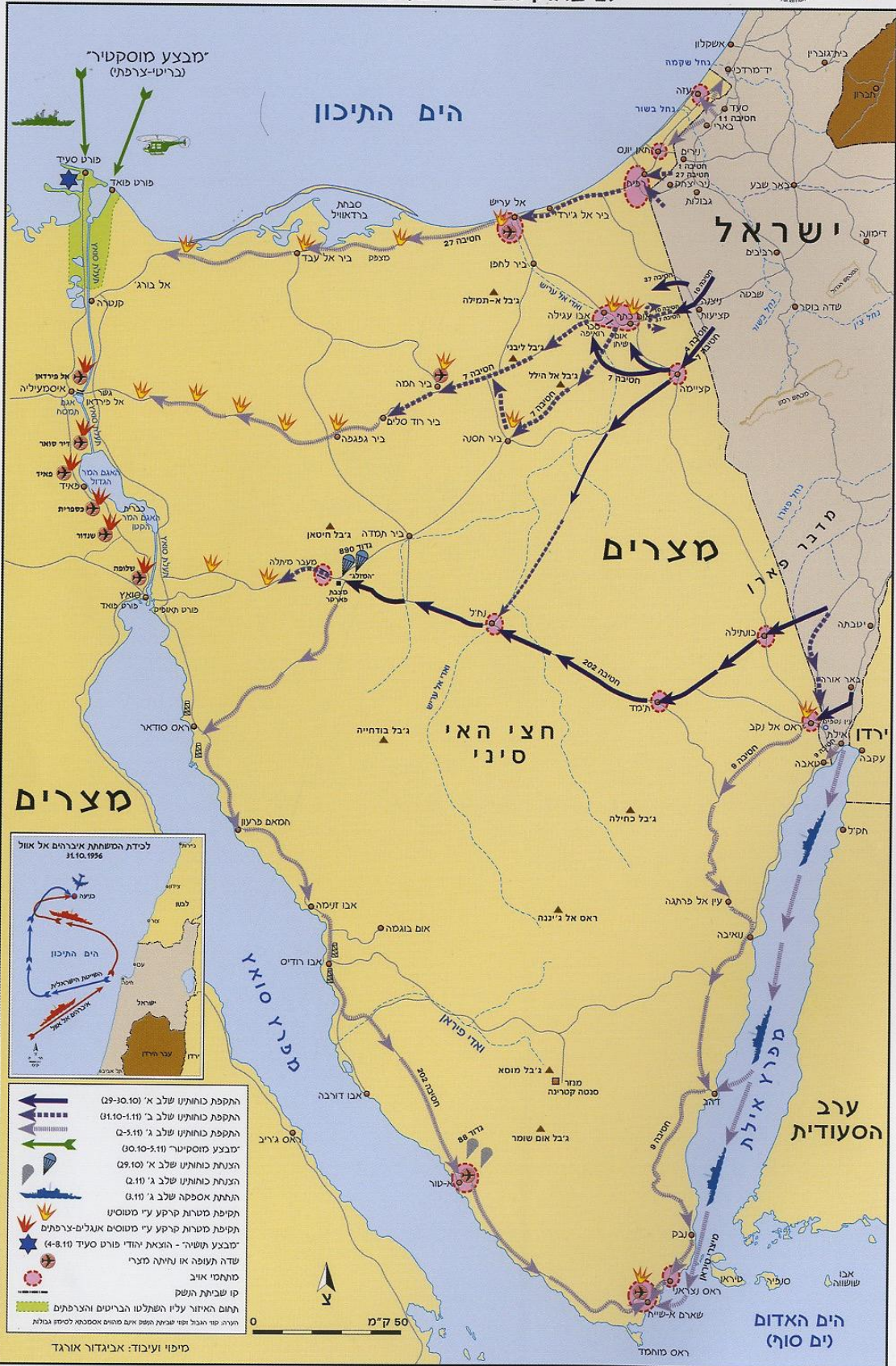
דוידי עמד בפני מצב של הצלת חיי אדם, מוטה גור וחייליו התקועים תחת אש מצרית חזקה בלב המיצר למרות אחריות המפקד לשלום חייליו, במקרה של קרב נוכח פני האויב תפקידו ואף חובתו של המפקד לפעול באופן המסכן את חיי חייליו לביצוע המשימה - חילוצו של הכוח התקוע.

הוא הגיע למסקנה שהדרך היחידה להציל אותם היא תוך סיכון ודאי לחיי אדם של נהגו או אחד מקציניו- רק לאחר שביצע מספר ניסיונות לפגוע במארב המצרי שכולם נכשלו. לפיכך אין כאן סיכון מיותר או פיזי, אלא שיקול דעת ראוי. יש להדגיש שדוידי ביקש מתנדבים ולא פקד עליהם לצאת למשימת התאבדות עיוורת. יהודה קן דרור והקצינים התנדבו לביצוע המשימה תוך ידיעה ברורה של רמת הסיכון בביצוע המשימה. היה מקום לשיקול דעת בבחירה בין המתנדבים: קצין או נהג, לו הקצין שהוא יותר מקצועי מהנהג יכול היה לצאת מן המשימה בחיים. אך כאשר המשימה הוגדרה כ"תשעים ותשעה אחוז - מוות", אחריותו הפיקודית של דוידי חייבה לבחור בנהג בגלל משימת החילוץ שעדיין היה צריך לבצעה. הוא העריך שלאחר שיגלה את מקורות האש המצריים הוא יזדקק לקצינים לניהול תכנית קרב החילוץ שיובילו את הכוחות למשימת טיהור ולקצינים בעתודה למקרה של היפגעות ההולכים בראש.

סיכום

במהלך הקרב במיתלה עמדו המפקדים לא אחת בפני בעיות קשות שהביאו אותם למצב בו עליהם היה להחליט על ביצוע ברוח הפקודה מול התנאים החדשים שנוצרו תוך כדי תנועה וקרב.

כעקרון, על המפקד לבצע את הפקודות אותן הוא מקבל לפעול ע"פ רוחן, ולדבוק במשימה העומדת מולו. יחד עם זה, יש סיטואציות חריפות במיוחד בהן עליו להחליט כיצד הוא נוהג. על מפקד מוטלת האחריות המלאה לתוצאות החלטתו.

מצרים

- התקפת כוחותי שלב א' (09-10.10)
- התקפת כוחותי שלב ב' (10-11.10)
- התקפת כוחותי שלב ג' (2-3.11)
- מבצע מוסקטיר (00.10-5.11)
- הצנחת כוחותי שלב א' (09.10)
- הצנחת כוחותי שלב ג' (2.11)
- תחילת אספקת שלב ג' (3.11)
- תקיפת מטרת קרקע ע"י מטוסי
- תקיפת מטרת קרקע ע"י מטוסי אנגלים-צרפתים
- מבצע תשיר - הוצאת יהודי פורט סעיד (4-8.10)
- שדה תעופה או תחנה מצרי
- מתחמי אייב
- קו שביתת תשק
- תחום האזור עליו השקלטו הבריטים והצרפתים
- תחום שדה תעופה או תחנה מצרי

